ناڕەزایەتی کرێکارانی فەڕەنسا و پەشێوییەکانی!.. نوری بەشیر

ناڕەزایەتی ملیۆنی ئەم دەورەیەی کرێکارانی فەرەنسا لە بەرانبەر زیادکردنی تەمەنی خانەنشینی لە ٦٢ ساڵیەوە بۆ ٦٤ ساڵ دەستیپێکردووە و پێیناوەتە سێهەمین مانگەوە. لەناو ئەو ناڕەزایەتیانەدا تەنیا لەمانگی جەنیوەریدا لە ٢٤٠ ناوەندی جیاوازدا خۆپیشاندان لەسەراسەری فەرەنسادا ئەنجامدراوە. لە ٧ی مارسدا فەرەنسا خۆپیشاندانی سێ ملیۆن و نیوی بەخۆیەوە بینی.
ئەوەی بەرچاوبوو لەم ناڕەزایەتیانەدا ریزی یەکگرتووی سەرجەم یەکێتیە کرێکاری و سەندیکا و کۆنفدراسیۆنە کرێکاریەکان و مامۆستایان و قوتابیان و فەرمانبەران بوو کە بەگشتی لەدەوری بانگەوازی یەکێتیە کرێکاریەکان کۆبوونەتەوە و هەتا حزب و لایەنە چەپەکانیشی خستۆتە ژێر کاریگەری خۆیەوە. بەگشتی فەزای کۆمەڵگا و ناڕەزایەتیەکان ڕوخسارێکی رادیکال و سۆسیالیستی پێوەدیارە لە دروشم و خواستەکان و داواکاری رۆشتنی ماکرۆن و حکومەتەکەی و وتنەوەی سروودی ئەنتەرناسیوناڵ لە ناڕەزایەتی ملیۆنیدا. هەروەها لەمانگی جەنیوەریدا بەپێی راگیریەک کرابوو لە ٧٥٪ خەڵک لایەنگری ئەم ناڕەزایەتیانە و بەدژی سیاسەتی دەوڵەتەن. ناڕەزایەتیە کرێکاریەکانی ئێستا بۆ بۆرژوازی و چینی کرێکاریش مەیدانێکی شەڕی چینایەتی گەورەیە کە پریشکەکەی ئەوروپاشی گرتۆتە و هەر زوو کاریگەریەکەی گەورەترین ناڕەزایەتی کرێکارانی بەشەکانی خزمەتگوزاری و رێگاوبانی ئەڵمانیای بەدوای خۆیدا هێنا کە لە سی ساڵی رابردوودا بێوێنەبووە و کاریگەریەکانیشی لەسەر ناڕەزایەتیەکانی ئیسپانیا و بەریتانیاش و وڵاتانی تریش ووردە ووردە دەردەکەوێت.
ئەم ناڕەزایەتیە کرێکاری و جەماوەریە بەرفراوانە بەدوای ئەو سیاسەتە دژی کرێکاریەی ماکرۆندا دێت کە لەسەرەتای ئەمساڵدا بێئەوەی بگەڕێتەوە بۆ حکومەت و پەرلەمان بڕیار لەسەردا بەزیادکردنی تەمەنی خانەشینی. ئەم ناڕەزاتیانە ئەگەرچی سەرەتا لەسەر بانگەوازی یەکێتیە کرێکاری و سەندیکاکان دەستی پێکرد، بەڵام هەرزوو لە کۆمەڵگەدا تەقیەوە و بووە بزوتنەوەیەکی ناڕەزایەتی جەماوەری بەرفراوان و زۆربەی کۆمەڵگای گرتەوە. بەجیا لەم هێرشەی ماکرۆن لە زیادکردنی تەمەنی خانەنشینی کە هێرشە بەسەر هەموو کۆمەڵگا، بەردەوام لە دەورەی رابردوودا بۆرژوازی فەرەنسی و

حکومەتەکەی هێرشێکی فراوانی بەسەر کۆمەڵگا بەشێوەیەکی سیستماتیک و ڕێکخراو دەستپێکردوە کە بەشێوەیەکی سەرەکی خۆی لەزیادبوونی نرخی شتومەک و پێداویستییە ڕۆژانەییەکان دەبینێتەوە بەدوای قەیرانی دەستپێکردنی جەنگی ئۆکرانیا. سەرباری ئەوە حکومەتی ماکرۆن دەستی داوەتە هێرش بەسەر لاوان و بێکاران و پەنابەران و کۆچکردوان و کردەوەی ڕاسیستانە بەرامبەریان. سەرباری کردەوەی توندوتیژی پۆلیس دژ بە خەڵك و خۆپیشاندەران. بەپێی ڕاپۆرتی ئاژانسی هەواڵی فرانس پرێس لەساڵی ڕابردوودا ١٥٠٠ حاڵەتی توندوتیژی پۆلیس تۆمار کراوە، هەموو ئەمانە کۆمەڵگەی فەرەنسا زۆر بە فراوانی وشیارن پێی و هەستی پێدەکەن.

هەواڵەکانی ناڕەزایەتیە کرێکاریەکانی ئەم دەورەیەی فەرەنسا، لەگەڵ هاتووهاوار و تۆمەت هەڵبەستن و پڕوپاگەندەی ئاژاوەگێڕی و دەستی دەرەکی لەپشتەوە بوون لەلایەن باڵەکانی بۆرژوازی و میدیاکانیانەوە نەیتوانیوە نەك هەر ناڕەزایەتیەکان پاشەکشە پێبکات، بەڵکو نەیتوانیوە ڕێگربێت لەوەی پشتیوانی جەماوەری و گشتی بە ناڕەزایەتیەکان بەرین و فراوان بێتەوەو ببێتە مەسەلەیەکی گرنگی میدیای ناوخۆی فەرەنسا و ئەوروپا و هەتا جیهانیش. گرنگی ئەم ناڕەزایەتیانە؛ تەنیا لە مانگرتنە سەراسەریەکان و خۆپیشاندانی ملیۆنی و ئیدامەکاریەکەیدا نیە، بەڵکو بەجیا لەوانە ڕوخساری میلیتانتی هەبوو لەبەرامبەر هێرش و توندوتیژی و سەرکوت و ڕشتنی گازی فرمێسک ڕێژ و دەستگیرکردنەکانی پۆلیسدا. خۆپیشاندەرانیش بەشێوەیەکی ڕادیکاڵ و شۆڕشگێڕانە وەڵامی پۆلیسیان داوەتەوە و هێرشیان کردۆتە سەر بنکەکانی سەرکوتی بۆرژوایی و لە ناوەندەکانی شارە گەورەکاندا ڕێگاکانی هاتووچۆیان گرتووە و مانگرتن و خۆپیشاندانەکانی کرێکاران ئیستگاکانی هاتوچۆی شەمەندەفەرەکان و پاسەکان و بەنزینخانەکان و زانکۆکان و زۆر شوێنی تری دەوڵەتی پەکخستووە…

خەسڵەتی ناڕەزایەتیە ئیدامەکاریەکەی کرێکاران و جەماوەری بەشمەینەتی فەرەنسا ترسێکی زۆری لەسەر هەموو بۆرژوازی دەسەڵاتدار داناوە، بۆیە باڵی توندڕەو و ڕاستڕەوی فەرەنسا داوا لە ماکرۆن دەکەن کە بەهەر شێوەیەک بووە ئەو ناڕەزایەتیانە پاشەکشە پێبکات. بەمە مەیدانی کێشە چینایەتیەکەی نێوان بۆرژوازی و کرێکاران ڕۆشنتر بووە و کرێکاران سورترن لە بەردەوامی ناڕەزایەتیەکانیان بە داواکاریەکانیان و پاشەکشەی ماکرۆن و حکومەتەکەی لە سەپاندنی ئەو یاسا نوێیەدا.

رێشەی ئەم ناڕەزایەتیانەی فەرەنسا لە گەورەیی و مەزنیەک کە هەیەتی کاریگەری مێژوویەک لە شۆڕش و دەوروجێگای چینی کرێکارە لەو وڵاتەدا کە هەیبووە لەوانە شۆڕشی فەرەنسا و کۆمۆنەی پاریسە کە وەک دەرس و دەستکەوتێکی چینایەتی گرنگ کاریگەری بەسەر کۆمەڵگاوە هەیە .

بەڵام لەگەڵ هەموو ئەو پێشڕەویانەی چینی کرێکاری فەرەنسا لەم ناڕەزایەتیانە و جەماوەری بوونەوەی لەئاستی هەموو کۆمەڵگادا و هاتنەمەیدانی چینایەتی و شۆڕشگێرانە و وەستانەوە لەبەرامبەر سیاسەتی سەرکوتگەرانەی بۆرژوازیدا نیشانی داوە، بەڵام ئەم بزوتنەوەیە لاوازیەکی گەورەی هەی□ ل□□□ووی ڕێکخراوبوونی سۆسیالیستی و کۆمۆنیستیی چینی کرێکارەوە، کە بتوانێت ناڕەزایەتیەکانی ئێستای چینی کرێکارو جەماوەری ناڕازی فەرەنسا بەرەو سەرکەوتن و بەرێت و پاشک□شەیەکی جدی بە حکومەتی بۆرژوازی فەرەنسا بکات و هاوکات چینەکە ئامادەبکات بۆ شەڕی کۆتایی لەگەڵ بۆرژوازیدا کە ١٥٠ ساڵ لەمەوبەر چینی کرێکاری پاریس یەکەم ئەزمونیان کرد و نمونەیەکیان لە شۆڕشی چینایەتی پرۆلیتاریا بە کرێکارانی جیهان نیشان دا. ئەرکی سەرەکی کۆمۆنیستەکانی چینی کرێکار لە فەرەنسا ئەوەیە کە ئەم ئەرکە مەزنە مێژووییە وەڵام بدەنەوە.

ئەپریلی ٢٠٢٣

ئێرەی ئێمەو ئەوێی رۆژئاوا.. خوێند□و□یەک بۆ کورتە فیلمی دواین دیدار.. رێباز محەمەد جەزا

بۆ خوێندنەوەی ئەم بابەتە کلیکی ئێر□ بکەن..

RebazMuhamadJazaDownload

بانقی مەرکەزی بریتانیا چۆن چارەسەری هەڵئاوسانی دراوەکەی دەکات؟.. زاهیر باهیر

بە گوێرەی ئامارەکانی حکومەت هەڵئاوسانی پارە لە بریتانیا لە مانگی ئازار-دا بەرێژەی لە سەدا 10.1 و بەی تێکڕای بەرزبوونەوەی تێچووەکانی ژیانیش بە ڕێژەی لە سەدا 19.2 سەرکەوتووە، بەڵام ئەم ڕێژەیە لە واقیعدا زۆر لەوە بەرزترە. ئا لەم بارەشدا بانقی مەرکەزی بریتانیا هەر وەکو هەموو بانقە مەرکەزییەکانی وڵاتانی دیکە و چارەی تەواوی ئابووریناسەکانی لیبراڵ و نیولیبراڵ یاریکردنە بە چەند فۆرمیلەیەك بۆ چارەسەری بارودۆخی خراپی ئابووریی.
بێ گومان یاریکردن بەو فۆرمیلانە لە پێناوی هێنانە خوارەوەی هەڵئاوسانی پارەدا بۆ باشکردنی ژیانی خەڵکی نییە بەڵکو تاوانەکی گەورەیە کە لە هەقی دانیشتوانی بریتانیا بە ناوی ئیدارەدانی ئابوورییەوە دەکرێت. هەکاری تاوانەکەش هەر زۆر ڕوونە چونکە چارەسەرکردن نییە کێشەکان لە دۆخێکی خراپەوە بۆ دۆخێکی خراپتر دەبەن.

فۆرمیلەکانی بانق کە لە ئیدارەدانی هەڵئاوسانی پارەدا یارییان پێدەکات چەند دانەیەکە لەوانە:
یەك : هەوڵی داشکاندنی ڕێژەی هەڵئاوسانی پارە یاخود بەرزبوونەوەی بە چارەسەری خراپی ئابووریی :-
بە داشکاندنی ڕێژەی هەڵئاوسانی پارە، بانق ڕێژەی سوو بەرزدەکاتەوە . ئەمەش بەهای دراوی پاوەند بەرزدەکاتەوە. گوایە بەمە چی تر خەڵکی لە قەرزکردن وکڕینی شت دەوەستێ و ئەو کاتەش نرخی کاڵاو شمەکەکان بەرزنابنەوە و سەقامگیر دەبن . هەروەها ئەوانەی پاشەکەوتیان هەیە قازانج دەکەن ، کە بە گوێرەی ئەوە پاشەکەوتەکەیان لە بانقدا دەچێتە سەرەوە. تاکو ئێستا بانقی مەرکەزی 11 جار سووی بەرزکردۆتەوە، چاوەڕوان دەکرێت لە مانگی داهاتوودا جارێکی دیکەش ڕێژەی سوو بەرز ببێتەوە.
کاتێک بەهای دراوەکە بەرزدەبێتەوە هەناردەی وڵات دەکوژێت چونکە

توانای کڕینی کاڵاکان لە لایەن خەڵکان و کۆمپانیاکانی وڵاتانی دیکەوە کەمتر دەبێتەوە . هەرئاواش سەرمایداران قەرز ناکەن بە پرۆژەی نوێ و لە پرۆژە نوێیەکانیشیاندا ئەو قازانجەی جاران ناکەن بۆیە ئەمانیش بە ڕۆڵی خۆیان دەن کرێکاران دەردەکەن و کرێش بە ئەوانەی کە دەمێننەوە دادەشکێنن. سەرەنجام خەزێنەی دەوڵەتیش کەمدەبێتەوە بە هۆی نەدانی باجەوە لە لایەن کرێکارانی دەرکراوەوە و هاوکاری کردنیان بە بیمەی بێ کاریی.
بەم شێوەیە بازار سست دەبێت و کاڵاکانش بە فۆرشتن دەمێننەوە.
ئەمجارەیان بانق هەوڵ دەدات یارییەکە بە دیوەکەی دیکەیدا بکات، ئەویش دابەزاندنی سووە .
دابەزاندنی سوو یانی دابەزاندنی بەهای دراوەکە ، شکانی بەهای دروایش یانی بەرزبوونەوەی نرخی کاڵا و شمەك لە بازاڕدا، کۆمبوونەوەی قازانج لەسەر پاشەکەوت، هەروەها گرانی هاوردەکردنی کاڵای وڵاتانی دیک ، هاوکاتیش زیادکردنی هەناردەی وڵات بە دەرەوە . پرۆسەکەش گ□□ا□□وەیە بە خاڵی یەکەم.

دوو: کۆنترۆڵکردنی نرخ:

ئەم یاریکردنەش بە حساب کارایی دەبێت لەسەر سەقامگیربوونی ئابووریی. بەڵام ئەمە تەنها دەوڵەت دەتوانێت کە نەهێڵێی نرخی وزە : کارەبا و غاز و هەروەها بەنزین و گازۆیل و بەرهەمی کۆمپانیا و کارگەکان بەرز ببێتەوە تاکو بە نرخی کاتی خۆی بفرۆشرێت بە پاراستنی بەهای دراو و ڕاگرتنی هەڵئاوسانی پارە لەو ئاستەی کە بانق دەیەوێت .
کردنی ئەمە کارێکی ئەکجار زەحمەتە تا ڕادەی مەحاڵە. کۆمپانیاکان ، کارگەکان، سوپەرمارکێتەکان هەرگیز نایانەوێت ڕێژەی قازانجیان گەر لە ساڵانی پێشتر زۆرتر نەبێت، کەمتر ببێت . لەم بارەشدا پرسی کۆنترۆڵکردنی نرخیش ناتوانێت دادی هەڵئاوسانی پارە بدات.
لە ئەستادا لە بریتانیا نرخی نەوت هاتەتە خوارەوە ، هاتنەخوارەوەی نرخی نەوت یانی هاتنە خوارەوەی نرخی غاز و بەنزین و گازۆیل ئەمەش لە ڕاستیدا دەبێت پارەی غاز و کارەبا دابەزێنێت . هاوکاتیش دەبێت نرخی کەرەسەکانی ژیان بێتە خوارەوە چونکە گرفتی گواستنەوەی شمەك و کاڵا کەمتری تێدەچێت هەروەکو تێچوی بەرهەمهێنانیشیان کەمدەبێتەوە. لەگەڵ ئەم ڕاستییەشدا کە حکومەتی بریتانیا و ئابوورییناسەکانیش دەیسەلمێنن کەچی نرخی کاڵاو پێداویستییەکانی ژیان بەرزتربووەتەوە . ئەمەش ئەوەمان پێدەڵێت کە هێنانەوەی پاساوی شەڕی ئۆکرانیا و ڕوسیا گوایە بووەتە هۆی بەرزبوونەوەی پێداویستییەکان بە تەواوی ڕاست نییە بە تایبەت لە کاتێکدا کە بەی نرخ بە ڕێژەی لە سەدا 19.2 سەرکەوتووە کە ئەم

ڕێژەیە لە بریتانیادا بەرزترینە لە 46 ساڵ لەمەوبەرەوە.

سێ: کۆنترۆڵکردنی کرێ و مووچە:

لە ساڵی 1975 دا هەڵئاوسانی پارە لە بریتانیا سەرکەوت بۆ ڕێژەی لە سەدا 25 هاوکاتیش کرێ و موچەی کرێکاران کە کاری دەستی و جەستەیی دەکەن بۆ ڕێژەی لە سەدا 31.7 بەرزبووەوە. هەر ئاواش تێکڕای بەرزبوونەوەی ڕێژەی مووچە و کرێ بۆ ڕێژەی لە سەدا 28 سەرکەوت. لە ساڵی 1976 دا کە حیزبی [لەیبەر] حوکمی دەکرد سەرۆکوەزیران ، هارۆلد وێلسن، داوای لە نقابە کرد کە دەبێت بەرزکردنەوەی کرێ و موچە لە حەدێکدا ڕاگیرێت. ئەم مامەڵەیەی نێوانی حکومەت و نقابە لە ساڵی 1977 هەرەسی هێنا و نرخ ئەوەندە بەرزبووەوە کە لە ساڵی 1979 دا شەپۆلی گەورەی مانگرتنەکان دەستیپێکرد و کۆتایی بە حکومەتەکەی حیزبی کرێکاران هێنا و حیزبی موحافیزین بە سەرۆکایەتی مارگرێت تاچەر هاتە سەر حوکم .

ئێستاش سەرۆکی بانقی مەرکەزی ئێرە ، ئەندرو بەیلی ، داوا دەکات کە دەبێت کۆنترۆڵی کرێ و مووچە بکرێت بۆ هێنانە خوارەوەی ڕێژەی هەڵئاوسانی پارە. داوا لە کرێکاران دەکات کە داوای زیادکردنی مووچە نەکەن گوایە زیادی مووچە هەڵەکەی چەند دەیەی پێشوو، واتە هەفتاکان، دووبارە دەکاتەوە. بەڵام ڕاستییەکە ئەوەیە کە سامانداران ئەوە دروست دەکەن بە کڕینی کاڵای ناپێویستی گرانبەهای وەکو یاخت و فڕۆکەی تایبەتی و سەیارە و خانوی زۆر گرانبەها نەک کرێکارێك کە هەرچەند موچەکەی بە زیاد بکرێت دوای باجدان لە ساڵێکدا ناچێتە 1000 پاوەند.

کەواتە کۆنترۆڵکردنی کرێ و مووچە هەر بە کرێکارانە و درۆیەکی گەورەیە کە زیادکردنی موچەیان دەبێتە هۆی بەرزبوونەوەی زیاتری ڕێژەی هەڵئاوسانی پارە.

چوار: بەرزکردنەوەی باج:

گوایە بۆ بەرزکردنەوەی باج پارەی زیاتر بۆ خەزێنەی دەوڵەت دەگەڕێتەوە و هەروەها داهاتی خەڵکانی ئیشکەر کەمتر دەبێتەوە بەمەش توانای کڕینی کاڵا و شمەکیان کەمتر دەبێت ، خودی ئەمەش ڕێگا دەگرێت لە بەرزبوونەوەی نرخ ، بەرزنەبوونەوەی نرخیش یانی بەرزنەبوونەوەی هەڵئاوسانی پارە . بێ گومان ئەمەش حەل نییە ئەمڕۆ بە هۆی : یەك: لەبەر ئەوەی خەڵکی بۆ 2 ساڵە لە سەردەمی کۆرۆنادا گەشتی نەدەکرد و لە دەرەوە نانی نەدەخوارد یاخود زۆر کەم وەکو ئامارەکان نیشانی دەدەن بڕی ئەو پارەیەی کە لە لایەن دانیشتوانەوە خەزن کراوە لە نێوانی 200 بۆ 250 ملیار پاوەندە . ئێستاش کە کۆرۆنا نەماوە خەڵك بەشێکی زۆری پارەکەی سەرف دەکات

کەواتە هەتا باج-یش بەرز ببێتەوە هێشتا خەڵکی هەر پارەی هەیە . دوو: بەرزبوونەوەی باج وەکو وتم یانی کەمبوونەوەی داهاتی خەڵك ، ئەمەش یانی دابەزینی ڕێژەی کڕین ، دەستگرتنەوە لە پڕۆژەی خزمەتگوزاری و ئابووری . سەرئەنجامی ئەمەش یانی مەوجدانەوەی کاڵاکان لە بازاردا، مەوجدانەوەی ئەم کاڵایانەش یانی کەمکردنەوەی کرێ و دەرکردنی کرێکاران . کەواتە دووبارە دەگەڕێینەوە سەر ئەو خاڵەی کە لە سەرەتادا دەستمان پێکرد.
هەر بۆیە سادەیەی سەرەوە دەبینین کە خودی ئابوورییەکە بناخەیەکی پفەڵە و بەشی هەیە، جگە لەوانەشی باسمکردن بە پژمەی ساماندارەکیش گرفتی بۆ دروست دەبێت. ئەم تەنە کەڵەکی و یاریکردنە بەو فۆرمیلانە چارەسەری کێشەکە ناکەن.

Zaherbaher.com
زاهیر باهیر
23/04/2023

سەرکەوتنی شۆڕش و ڕۆڵی بزووتنەوە سیاسییەکان.. دیمانەی حەسەن ساڵحی لەگەڵ حەمید تەقوایی

وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر
بە پشتبەستن بە چاپکەوتنێک لەگەڵ کەناڵی جەدید ئامادەکراوە

حەسەن ساڵحی: حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی ئێران لە ئۆکتۆبەری ساڵی ٢٠٠٠ لە بەڵگەنامەی پەسەندکراوی کۆنگرەی سێهەمی خۆیدا ڕایگەیاند کە داهاتووی سیاسی ئێران ڕووبەڕووبوونەوەی سێ بزووتنەوەی سیاسی گرنگە: بزووتنەوەی نەتەوەیی ئیسلامی، بزووتنەوەی ناسیۆنالیستی ڕۆژئاوا و دواجار بزووتنەوەی کۆمۆنیستی کرێکاری، کە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران لە ڕاستیدا سەر بەم بزووتنەوەی سێیەمەیە. دەمەوێت لە سەرەتاوە ئەم پرسیارەتان لێ بکەم، پێگەی

ئەم سێ بزوتنەوەیە لە سەردەمی ئەم شۆڕشدا کە ئێمە شاهیدین چییە؟

حەمید تەقوایی: بە هۆی شۆڕشی ژن ژنان ئازادییەوە پێگەی ئەو بزووتنەوانە بەتەواوەتی گۆڕاوە بە بەراورد بە شەش حەوت مانگ لەمەو بەر، پێش دەستپێکردنی ئەم شۆڕشە.

تا ئەو جێگەیەی کە پەیوەندی بە بزووتنەوەی نەتەوەیی ئیسلامییەوە هەیە، دەب□ ب□□□م بزووتنەوە بەناو ڕیفۆرمخوازی حکومەتی لەگەڵ گۆڕان چی و دووی خورداد□کاندا کەسەر بەم بزووتنەوەیەن، بەتەواوی گەیشتوونەتە کۆتایی خەتەکە. دەزانن ئەم هێزانە پەێیەکیان لە حکومەتدایە. هەندێک لە باڵەکانی حکومەت کە بەهۆی ڕووداوە خراپەکانەوە پاڵیان پێوەنراوە بۆ ئۆپۆزسیۆن. بناژۆخوازەکان و خامنەیی شەخسی کە هەمیشە دەستی باڵایان لە حکومەتدا هەبووە، ئەوانیان لە حکومەت کردوەتە دەرەوە..

مەلەفی ئەم بزووتنەوەیە لە ڕاپەڕینی ساڵی ١٣٩٦وە داخراوە. بە دروشمی " چاکسازیخوازی بناژۆخواز ئیتر داستانەکە کۆتایی هاتووە"، بەڕاستی داستانەکە کۆتایی هاتووە. وە لە ڕێگای یەکەمدا هێزەکانی ئەم بزووتنەوەیە ل□ ش□□□شی ئێستادا هیچ جێگایەکیان نییە. ب□تەواوی ل□ق□اودراون و ڕسوا بوون. لێرە و لەوێ هەوڵ دەدەن، وەک ئەوەی موسەوی ڕایدەگەیەنێت کە دەستووری تێپەڕاندووە، یان ڕوحانی هەندێکجار نوزە نوزێک دەکات و هتد. بەشێک لە کەسایەتییەکانی ئەم بزووتنەوەیە ئەمڕۆ ئیتر خۆیان بە لایەنگری کۆماری ئیسلامی نازانن و بە جۆرێک لە جۆرەکان ڕێژیمیان تێپەڕاندووە. بە واتایەکی تر ڕیزەکانیان بە تەواوی تێکچوون..

ئه مڕۆ ئه م بزووتنه وه یه له هه موو کاتێک زیاتر په یوه ندی به کۆمه ڵگه وه نییه و به ته واوی مایەپووچ و گۆشەگیرە و گەیشتووەتە بنبەست. ئێمە هەمیشە گوتوومانە کە تەمەنی بزووتنەوەی ئیسلامی نەتەوەیی بەقەد تەمەنی حکوومەت درێژە و ئێستا کە حکوومەت کەوتۆتە خوارەوە و شۆڕشێکی جەماوەری بەرفراوان لە دژی هەموو کۆماری ئیسلامی دروست بووە، ئیتر ئەم بزووتنەوەیە جێگەی لە ئیعرابدا نیی□..

بزووتنەوەیەکی دیکەش بزووتنەوەی ناسیۆنالیزمی پرۆ ڕۆژئاوای ، کە بە بۆچوونی من بە وردتر پێی دەوترێت ناسیۆنالیزمی پیرۆ دەوڵەتەکانی ڕۆژئاوا. لە ئەدەبیاتی ئێمەدا ئەم بزووتنەوەیە پێی دەوترێت ناسیۆنالیزمی لایەنگری ڕۆژئاوا، بەڵام لایەنگری ناسیۆنالیزمی حکومەتەکانی ڕۆژئاوا ناوێکی فەرمیتری هەیە. هێزەکانی ئەم بزووتنەوە لایەنگری شارستانیەتی ڕۆژئاوا نین. ئەم هێزانە بە پاشایەتی و نیمچە پاشایەتی، زۆرێک لە کۆماریخوازان و

ناسیۆنالیستەکان، تەنانەت نوێنەرایەتی لیبرالیزمی ڕۆژئاواش ناکەن. پشتیوانی ئاشکرا و نیمچە کراوە بە دەسەڵاتی پاشایەتی و جەختکردنەوە لەسەر هێڵی سووری یەکپارچەیی خاک یان مافی مرۆڤی کورۆشی و هتد، هەمووی لە ڕووی سیاسییەوە بەشێکن لە کۆنەپەرستی ڕۆژئاوایی و بەشێک نین لە لیبرالیزم یان تەنانەت هەمان دیموکراسی کە ئەم هێزانە ئیدیعای دەکەن. دیارە بنەچەی ئەم هێزانە ناسیۆنالیزمی توندڕەوی فارسە.

هێزە ڕاستڕەوەکانی ئۆپۆزسیۆنی سەر بە ئەم بزووتنەوەیە لەگەڵ سەرهەڵدانی شۆڕشی ژن ژیان ئازادیدا، ناچار بوون بە کەوتنە شوێن ڕەوتی پێشهاتەکان بوون. ئەم بزووتنەوەیە لە بیرکردنەوە و عەقیدە و ستراتیژەکەیدا دژی شۆڕشە. ئەم هێزانە شۆڕش بە ئاژاوە دەزانن، شۆڕش بە توندوتیژی دەزانن. شۆڕش دەبێتە هۆی ئەوەی کارەکە لە دەستی شارەزا و بیرۆکرات و تەکنۆکرات و خاوەنکارەکان دەربچێت، ئۆتۆریتەی سەرەوەییەکان دەشکێت و ئەمەش فاکتەری نەرێنییە لە ڕوانگەی هێزە ڕاستەکانی ئۆپۆزسیۆن و ناسیۆنالیستەکانەوە کە دەبێت ڕێگری لێبکرێت.

کاتێک شۆڕشی ژن ژیان ئازادی ڕوویدا، بە دۆنیایی ئەوان بنبەست بوون. ئەگەر لەسەر بنەمای خواست وئارەزووی ئەوان گۆڕانکارییەکان ڕوویبدایە، دەبوو ئاسۆی گۆڕانکاری لە سەرەوە و گۆڕینی ڕژێم و ڕیفراندۆم و گۆڕانکاری لە دەستوور و هاوشێوەکانی لەسەرەوە دەبوو. هێڵ و ستراتیژ و ئاراستەی هێزە ڕاستەکان لە بنەڕەتدا وەک یەک بوو. شۆڕشی ژن ژیان ئازادی هەموو ئەمانەی لێدا و دەرکەوت دۆخەکە بە ئاراستەیەکی تردا دەڕوات. ئەوان ناچار بوون خۆیان وەک لایەنگری شۆڕش نیشان بدەن، بەڵام لە هەمان کاتدا هەوڵیان دا شۆڕش لە چوارچێوەی میللی نیشتیمانیدا بشێوێنن و لە ڕاستیدا بخنکێنن.

شۆڕشی ژن ژیان ئازادی بە شۆڕشی نەتەوەیی ناودەبەن، باس لە یەکێتی نەتەوەیی، ئاسایشی نەتەوەیی، سنوورە نەتەوەییەکان، بەها نەتەوەییەکان دەکەن و بە گشتی هەوڵی شێواندن و بەلاڕێدابردنی شۆڕش دەدەن بزووتنەوەیەکی نەتەوەیی-نیشتمانی. کە بەتەواوی لەگەڵ دید و سیستەمی بەها و عەقیدەی ناسیۆنالیزمی فارسدا یەکدەگرێتەوە، واتە تەنانەت دژی حزبە میللی نەتەوەییەکانە، بە نموونە لە کوردستان و ئازەربایجان و ناوچەکانی دیکە. هێڵی سووری یەکپارچەیی خاکی ناسیۆنالیزمی فارس لە ڕاستیدا هۆشداری و کێشانی هێڵێکە لە دژی هەر هێزێک کە بە نموونە خەڵکی کوردستان یان ئازەربایجان بە نەتەوە ناو دەبات یان دەیەوێت هەڵاواردن و چەوساندنەوەی نەتەوەیی نەهێڵێت. هەر باسێک نەک هەر جوداخوازی، بەڵکوو ئۆتۆنۆمی و خۆبەڕێوەبەری و فیدرالیزم لە ڕوانگەی ناسیۆنالیزمی فارسەوە لە

هێزی هەڕەشە سوورەکانە و پێویستە سەرکوت بکرێت.
هەر لەبەر ئەم هۆکارە لە جاڕنامەکەیاندا هێڵی سووری یەکپارچەیی خاکی بەرز دەکەنەوە و ڕایدەگەیەنن کە ئەرکی سوپا پاراستنی "یەکپارچەیی خاکە". ئەم ڕوونکردنەوەیە لەسەر ڕۆڵ و ئەرکی سوپا تەنانەت لە بازنەی لیبرالیزمی ڕۆژئاوا فڕێیان دەداتە دەرەوە. واتە ئەو سوپایەی کە لیبرالیزمی ڕۆژئاوا لانیکەم بە فەرمی پێناسەی دەکات کە ئەرکی بەرگریکردن لە نیشتمان یان نەتەوە لە بەرامبەر دوژمنی دەرەکیدا هەیە، فەلسەفەی بوونی ناسیۆنالیزمی فارس پاراستنی یەکپارچەیی خاکە بەرامبەر بە هێزە ناوخۆییەکان، کە لە ڕوانگەی ئەوانەوە "جیاخوازی"ن. پێناسە دەکات.
ئەمە کەنەپەرستییەکی تەواوەتییە. ئەمەش لە فاشیزمەوە نزیکە و تەنانەت لیبرالیزمی ڕۆژئاواش نییە. لە فەرهەنگی لیبرالیزمی ڕۆژئاوادا، جوداخوازی گوناهێکی گەورە نییە. لە زۆرێک لە وڵاتانی ڕۆژئاوا، دواجار پارتە جوداخوازەکان نوێنەریان لە پەرلەمان هەیە و بە ئازادی کار دەکەن. بێگومان حکومەتەکان بە گشتی دەیانەوێت سنوورەکانی وڵاتەکەیان پارێزراو بێت، بەڵام ئەمە وایان لێناکات جوداخوازی وەک تاوان و هەڕەشەی سوور ڕابگەیەنن و لەشکر کێشی لەدژ ئەنجام بدەن.هەر وەک ئەوەی حکومەتە ناوەندەکان لە ئێران لە ماوەی سەد ساڵی ڕابردوودا چەندین جار کردوویانە.
هێزە ڕاستەکانی ئۆپۆزسیۆن لەگەڵ سەرهەڵدانی شۆڕشی ژن ژیان ئازادیدا هەوڵیاندا ئەو بەهایانە و گوتارە ناسیۆنالیستی-فاشیستەکان بخەنە ناو شۆڕشەکەوە. ئەم هەوڵانە تەواو پێچەوانەیە و بە تەواوی لەدژی ئەو دروشمانەیە کە خەڵک لە شەقامەکاندا دەیڵێنەوە.
بزووتنەوەی سێهەم بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکارییە. سەربەخۆ لەوەی کە پێگەی ئێستای ئەم بزووتنەوەیە لە شۆڕشی ئێستادا چییە، کە دواتر باسی دەکەم، سەرهەڵدانی شۆڕشی ژن ژیان ئازادی، بە تەواوی لەگەڵ هەڵسەنگاندنی هەلومەرج، هێڵ، ستراتیژی، سیستەمی بەهادا یەکدەگرێتەوە و ڕوونکردنەوەیەکە کە حیزبی ئەمە وەک هێزێکی سەر بە بزووتنەوەی کۆمۆنیزم کرێکاری لە بەرچاوی کۆمەڵگەدا دادەنێت. تەنانەت ئەوەی کە هەموو جیهان پێشهاتەکانی ئێستا بە شۆڕشی ژن ناودەبەن، پشتڕاستکردنەوەی ئەم یادەوەرییە زیندووەی مەنسوور حیکمەتە کە بیست و دوو ساڵ لەمەوبەر پێشبینی ئەوەی کردبوو کە شۆڕشی داهاتووی ئێران شۆڕشێکی ژنانە دەبێت. ساڵانێک لەمەوبەر دامەزراوەی شۆڕشی ژنان لەسەر ئەو بنەمایە دامەزرا کە چالاکی بەردەوام و بەدواداچوونی هەبووە و ڕۆڵێکی کاریگەری لە پرۆسەی ئەم شۆڕشەدا هەبووە. لەڕەوە بیگرە هەتا شەڕی دژی حیجاب کە پرسێکی

بن□□تی شۆڕشە. ئەمڕۆ مانەوە و نەمانەوەی حکومەت بەستراوەتەوە بە حیجابەوە. ئێمە دەبینین بزووتنەوەی دژی حیجاب چ ڕەهەندێکی قووڵ و فراوانی بەدەستهـێناوە. ساڵانێکی زۆرە، ٨ی مارس بۆ ٨ی مارس، نەک هەر لە ڕۆژی جیهانی ژناندا، بەڵکو لە هەموو بۆنەیەکدا، حیجابی ئیسلامیمان وەک دیواری ئاپارتایدی سێکسی، وەک ئاڵای بێمافی ژنان و لە دەرەوەی وڵاتیش وەک ئاڵای بزووتنەوەی کۆنەپەرستانەی ئیسلامی سیاسی. ئێمە هەمیشە ڕەخنەمان لێگرتووە و لێمان داوە و شەڕمان لەگەڵ کردووە. ماوەیەکی زۆر لەمەو بەر ڕاما نگەیاند کە حیجاب شوشەی ژیانی حکومەتە، کە کۆماری ئیسلامی بە حیجابەوە هاتووە و ب□ بێ حیجاب دەڕوات، بە توندی بەرگریمان لە جوڵەی کچی شەقامی شۆڕش و بزووتنەوەی بێ حیجاب کرد هەمیشە و لە هەموو شوێنێک، و ئەمڕۆش شاهیدی ئەوە دەبین کە شۆڕشی ئەم دواییە، کە بەهۆی کوشتنی مەحساوە بوو بەهۆی "حیجابی خراپ"ەوە، بە بزووتنەوەی سەرتاسەری حیجاب دەستی پێکرد، هەموو حکومەتی نائومێد و بێدەسەڵات کردووە.

بێگومان بەرەنگاربوونەوەی حیجابی زۆرەملی تەنیا یەێکێکە لە مەیدانەکان. بزووتنەوەی مامۆستایان، بزووتنەوەی خانەنشینان، کە ئێستا لە شەقامەکاندا خەبات دەکەن بۆ بژێوی ژیان و کەرامەت، خەبات بۆ زیادکردنی موچە و ماف و چێژوەرگرتن لە ژیانێکی ئینسانی دەکەن، پایەیەکی دیکەی شۆڕشی ئێستایە. لەم بزوتنەوانەدا حیزبی ئێمە هەمیشە ئاڵاهەڵگر بووە و خەباتی بۆ بژێوی ژیان و کەرامەتی بە مەیدانێکی گرنگی خەبات زانیوە، کە نەک هەر پرسی کرێکاران و موچەخۆرانیش، بەڵکو پرسی زۆرینەی خەڵک کە بەرو خوار هێڵی هەژاری پاڵنراون. پارتی ئێمە هەمیشە لە بزووتنەوەی دادپەروەری و دژی لەسێدارەدان و بەردبارانکردن، بزووتنەوەی ئازادکردنی زیندانیانی سیاسی، بەرگریکردن لە منداڵان، پاراستنی ژینگە و مافی کەوانە و هتد، کە زەمینە کۆمەڵایەتی و سیاسی□کانی شۆڕشی ئێستا پێکهێناوە حزبی ئێمەش بەردەوام چالاک بووە.

ئەوەندەی پەیوەندی بە ئامانج و تەوەری شۆڕشەوە هەیە، پێموايە دروشمی سەرەکی ژن، ژیان ئازادی، بە تەواوی نیشانی دەدات کە حزبەکەمان چی دەوێت. "ژن" بە واتای یەکسانی و ڕزگاری□کی تەواوەتی ژن و پیاوە چونکە لە کۆماری ئیسلامیدا کلیل و ئاڵای چەوساند□و□ و پەردەی خنکاندن لەسەر هەموو کۆمەڵگا بێ مافی ژنانە. بۆیە دروشمی ئازادی ژن ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە دوو پایەی ترەوە هەیە، ئەوانیش "ژیان" و "ئازادی" هەموو کۆمەڵگایە. ئەمە هەمیشە گوتاری حیزبی ئێمە بووە. وە قسەکردن لەسەر شۆڕشی ژنان ساڵانێک پێش دروستبوونی ئەم شۆڕشە، جەختکردنەوەمان لەسەر ڕزگاری ژن نیشان دەدات. جەختکردنەوە لەسەر شۆڕشی ژنان، نەک بە مانای

شۆڕشێک تەنها لەسەر پرسی ئازادی ژن، بەڵکو وەک شۆڕشێک کە داوای ڕزگارکردنی تەواوی کۆمەڵگا دەکات لە هەموو نایەکسانییەک لە ژێر ئاڵای ئازادی ژندا. شۆڕشێک کە تێیدا ژنان ڕۆڵێکی جەوهەری دەگێڕن. شۆڕشی ئێستا بە ڕوونی وردی ئەم هەڵسەنگاندنانە نیشان دەدات.

لە پێوەندی لەگەڵ “ژیان”دا، ئێمە هەمیشە لەگەڵ بژێوی ژیان و کەرامەت و چێژوەرگرتن لە ژیانێکی خۆشگوزەران و مرۆڤدۆستانە بووین بۆ هەمووان و بەردەوامیش بەم شێوەیە خەباتمان کردووە. ئەرکی ئێمە بنبڕکردنی هەژاری و نائەمنی ئابوورییە، ئەرکی ئێمە نەهێشتنی بۆشایی قووڵی نێوان هەژاری و سامانە. وەک چۆن کرێکاران دژ بە “موچەی فەلەکیی نەهامەتی گشتی” هەمیشە دروشمیان دەوتەوە. لە بەرنامەی دونیایەکی باشتردا داوای خوێندن و تەندروستی بێبەرامبەرمان کردووە، کە لە مێژە دروشمی بزووتنەوەی مامۆستایان و خانەنشینان بووە. ئەمانە مانای “ژیان”ن لە دروشمی ژن ژیان ئازادیدا. ژیان واتا خۆشگوزەرانی هەمووان لەسەر بنەمای پێشکەوتووترین پێوەرەکانی خۆشگوزەرانی، واتا هەڵوەشاندنەوەی کۆیلایەتی و ئیستغلالکردنی مووچە و کاری تاقەت پڕوکێنی کرێکاران، ئەمەش بە واتای داڕمانی ئەو بۆشاییە چینایەتییە زەبەلاحە و دۆڵی قووڵی نێوان هەژاری و سەروەت و سامان و دابینکردنی ژیانێکی ئینسانی و ئازاد و یەکسانە بۆ هەر کەسێک.

ئەمانە هەمووی پرسەکانی بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری و ئامانج و ئایدیالیحزبی ئێمەن، کە ئەمڕۆ دەبینین لە شۆڕشێکی گەورەدا، لە یەکەمین شۆڕشی ژنان لە مێژوودا ڕەنگدانەوەی هەیە.

ئیدارەی ئەوشورایی کە بۆ یەکەمجار کرێکارانی قامیشی شەکری هەفت تەپە چەند ساڵێک لەمەوبەر لەکاتی مانگرتنەکەیاندا وروژاندیان، هەروەها یەکێکە لە ئامانجە ڕاگەیەندراو و ستراتیژییەکانی حزبی ئێمە. ئیدارەی شورایی بە مانای نکۆڵیکردنی هەر جۆرە حکومەتێک لە سەرووی خەڵکەوە و بنبڕکردنی هەر جۆرە ستەم و دیکتاتۆریەتێک کە لە سەد ساڵی ڕابردوودا کۆمەڵگەی ئێرانی گرتووەتەوە. ئەم ئامانج و گوتار و خەباتانە بنەمای شۆڕشی گەورەی ئێستان.

لە هەلومەرجی ئێستادا ئەوەی ڕوونە ئەو هەڵوێستەیە کە حزبی ئێمە لە بزووتنەوەی کرێکاریدا بەهرەمەندە. بەتایبەت لە نێو کرێکارانی نەوتدا، هەروەها ئەو ڕۆڵە کردەیی و مەیدانییەی کە لە مانگرتن و ناڕەزایەتییەکانی کەرتە جۆربەجۆرەکانی کاردا هەیبوو.

سەیرکەن بەشێوەیە نییە تەنیا مەیلی کۆمۆنیستی لە بزووتنەوەی کرێکاریدا چالاکە. لە نێو کرێکاراندا مەیلی جۆراوجۆر هەیە، لە دووی خوردادەوە بۆ ڕاست و مەیلی ناسیۆنالیستی. بەڵام هەمیشەچەپ باڵا دەست بووە. دەکرێ بڵێین بزووتنەوەی کرێکاری هەمیشە لە خۆبە

خۆ مەیلی چەپی هەبووە و لەم چوارچێوەیەشدا حیزب بە ڕوونی ڕۆڵێکی بنەڕەتی لە بەهێزکردنی مەیلی کۆمۆنیستی کرێکاری لە بزووتنەوەی کرێکاریدا گێڕاوە، کە پێموایە لە جاڕنامەکەدا ڕەنگدانەوەی هەیە لە ٢٠ ڕێکخراوی سەندیکا و مەدەنی و هەروەها جاڕنامەی داواکارییە پێشکەوتنخوازەکانی ژنان دەتوانرێت ببینرێت

هەروەک ئاماژەم پێدا خودی پێکهاتنی شۆڕش مۆری تەئید بوو لەسەر ئەو سیاسەتانە و لەسەر پرۆسەی ئەو پێشهاتانەی کە پێشبینیمان کرد و هەوڵماندا بەدەستی بهێنین. شۆڕش ئاهەنگی ئێمەیە. ئاهەنگێکە بۆ کۆمۆنیزمی کرێکاری. هەروەک وتم ئەوانی تریش شوێنی دەکەون، بەڵام ئێمە ئاڵاکەمان بەرزکردەوە. هەر لەو کاتەوەی بزووتنەوەی دووی خەرداد دەستڕۆیشتوویان هەبوو و نافەرمانی مەدەنی و ڕژێم جەنج باس دەکرا، ئاڵای شۆڕشمان هەڵکرد، ئەمڕۆش پێکهێنانی شۆڕشی ژن، ژیان ئازادی لە خۆیدا، ڕاست ودروستی ئێمە و ئیعتیباری ئێمە و پێگەی تایبەتی حیزب لە دەی، گۆڕانکارییەکدایە کە لە کۆمەڵگای ئێراندا ڕوودەدات.

حەسەن سالحی: حەمید تەقوای، تۆ باسی باڵا دەستی چەپی کۆمەڵگات کرد. پرسیاری من ئەوەیە تا چەند ڕێگە دەدەیت ڕووخانی کۆماری ئیسلامی بەپێی ئەو ستراتیژ و ئامانج و سیاسەتە ڕووبدات کە ئەم بزووتنەوەی چەپگەرایە، بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری نوێنەرایەتی دەکات. واتە ئەو گەرەنتییە چییە کە ئەو هێزە سیاسیانەی تر کە باست کرد شۆڕش نەڕفێنن؟ ئەمە تا چەند مومکینە؟

حەمید تەقوایی: ڕەوتی مێژوو و ئاڵوگۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لە زانستە وردەکان نین کە وەک فیزیا و کیمیا پێشبینی بکرێن، بەڵام دەتوانیت هەڵسەنگاندنێکی دیاریکراو بکەیت و باسی ئەگەرەکان بکەیت. ئەوەندەی پەیوەندی بە ڕوونکردنەوە و هەڵسەنگاندنەوە هەیە، پێموایە چەپ لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە زۆر بەهێزە. مەبەستم تەنیا حیزبی ئێمە نییە. بە گشتی بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکان لە ئێران چەپ و ڕادیکاڵن. ئەوەی کە شۆڕش لەسەر ئازادی ژن دروست بووە نەک لەسەر سەربەخۆیی و پیشەسازی و گەشەی ئابووری، دژی بێگانە و هەژموونی بێگانە و هتد، نیشانەی سروشتی کۆمۆنیستی شۆڕشە.

شۆڕشەکانی سەدەی بیستەم بە شێوەیەکی سەرەکی جۆرێکی جیاواز بوون. ئەو شۆڕشانەی تەنانەت بەناوی کۆمۆنیزمیشەوە ڕوویاندا، مەبەست لێی قەرەبووکردنەوەی کەموکوڕییە ئابوورییەکان و تێپەڕاندنی دواکەوتوویی سیستەمی فیۆداڵی پێش سەرمایەداری بوو. تەنانەت دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەر، ڕەوتی پیشەسازی لە ڕووسیادا زاڵ بوو و جۆرێک لە سەرمایەداریی دەوڵەتی ڕێکخرا، کە هەرچەندە وڵاتەکەی کردە زلهێزێکی پیشەسازی گەورە، بەڵام هیچ پەیوەندییەکی بە خواست و

ئایدیاڵە شۆڕشگێڕییە سەرەتاییەکانی بەلشەفیکەکانەوە نەبوو. لە چین دەبینین کە لە سەردەمی کۆمۆنیزمدا سەرمایەدارییەکی هاری کە لەسەر بنەمای قوتابخانەی شیکاگۆ دامەزراوە و زاڵ بووە.

شۆڕشەکانی سەدەی بیستەم، نزیکەی هەموویان، شۆڕش بوون لە چوارچێوەی جۆرێک لە ناسیۆنالیزم، پیشەسازی، گەڕانەوە بۆ کولتوری ڕەسەن لە دژی کۆلۆنیالیست و ئیمپریالیزم و دژی دەسەڵاتی بیانی.

لە ئێرانیش هەمان شت بوو. شۆڕشی ساڵی ١٣٥٧ ڕێک لە ژینگەیەکی ئاوادا ڕوویدا. ئەگەر لە ئاستێکی بنەڕەتیدا بڕوانیت، بۆت دەردەکەوێت کە یەکێک لەو هۆکارانەی کەخومەینی توانی بەناوی شۆڕشەوە شۆڕش تێکبدات، ئەوە بوو کە ئەو گوتار و کەشوهەوایەی لەو قۆناغەدا هەبووە، دژە ئەمریکی و دژە ڕۆژئاوایی بووە. زۆر جار جەختم لەوە کردۆتەوە کە دوای کودەتاکەی ٢٨ی مورداد، کەشوهەوای دژە ئەمریکی و دژە ڕۆژئاوایی گشتی زاڵ بوو بەسەر ئۆپۆزسیۆندا. ئۆپۆزسیۆن، لە چەپ و ڕاست، ئایینی و ناسیۆنالیست، ئەمریکای وەک هۆکار و سەرچاوەی هەموو ئازارەکان و وابەستەیی حکومەتی شا بە ئەمریکاوە دەبینی. پێی وابوو دیکتاتۆریەت دەگەڕێتەوە بۆ وابەستەیی. تەنانەت زۆربەی هێزە چەپەکانیش پێیان وابوو کە بەشێک لە بۆرژوازی کە سەربەخۆیە لە ئیمپریالیزم و بەناو کۆمپرادۆری ئەو سەردەمە نییە، دیموکراسی و ئازادیخوازە. پێیان وابوو دیکتاتۆری و زوڵم و ستەم دەگەڕێتەوە بۆ پشتبەستن بە ئیمپریالیزم. پێیان وابوو شا دیکتاتۆرە، چونکە “سەگی زنجیر”ی ئیمپریالیزمە و هتد. ئەم کەش و هەوا و ئەم پارادایمە سیاسییە تا ڕادەی دژە ڕۆژئاواییبوون و دژە مۆدێرنیزم فراوانتر بووبوو کە ڕۆژئاوا نوێنەرایەتی دەکات.

بە شۆڕشی ساڵی ١٣٥٧ و دەسەڵاتی دیکتاتۆری حکوومەتی “سەربەخۆ و خۆماڵی”ی کۆماری ئیسلامی، ئەم فەزایە بە تەواوی لەناوچوو. دەرکەوت کە دیکتاتۆریەت پێویستییەکە بە کارکردنی سەرمایەداری لە ئێراندا و هۆکاری هەژموونی سەرمایەی بیانییەکان نییە. دەرکەوت بزووتنەوەیەکی وەک ئیسلامی سیاسی و دەوڵەتێکی وەک کۆماری ئیسلامی دەتوانێت هەم دژە ئەمریکی بێت و هەم هۆکاری دڕندەترین جۆری دیکتاتۆریەتی سەرمایەداری بێت.

ئەمڕۆ شۆڕشی ژن ژیان ئازادی لەبارودۆخێکی تەواو جیاوازدا ڕووی داوە. هیچ نیشانە و شوێنەواری ناسیۆنالیزم و کولتوری ناوخۆیی و خۆمی پیشەسازی و دژە بێگانەگەری و هتد تێیدا نابینیت. لایەنگری مۆدێرنیزم و دەستکەوتە پێشکەوتنخوازەکانی کولتوری ڕۆژئاوایە و بە ڕوونی ڕایدەگەیەنێت کە ژنان دەبێ بە تەواوی یەکسان بن لەگەڵ پیاوان. پێویستە هەموو هاوڵاتیان بە تەواوی یەکسان بن. کۆمەڵگا

دەبێت ئازاد بێت، هیچ سنووردارکردنێک بۆ ئازادی دیاری ناکات، وەک سوکایەتی نەکردن بە شتە پیرۆزەکان، ئەم یان ئەو ڕێوڕەسمە نەتەوەیی- نیشتمانپەروەرانە و هتد. ئەوەی بەشێکە لە گوتار و بەهاکانی هێزە ڕاستەکان. ئەوەی خەڵک مەبەستیان لە ئازادی، ناسیۆنالیزم نییە. مەبەستیان ئەوە نییە پیرۆزی نەتەوەیی-نیشتمانی بە پیرۆزی ئیسلامی بگۆڕن. بەڵکو دەیانەوێت لە هەموو تابووە نەتەوەیی-ئاینییەکان ڕزگاریان بێت. پارادایمی ئەمڕۆ پارادایمی مۆدێرنیزم و هیومانیزم و بەها ئینسانیە گشتگیرەکانە.
خەڵک بە بێ هیچ تێبینی ومەرجێک ئازادییان دەوێت، لە ئازادی جل و بەرگەوە تا ئازادی مۆسیقا، هونەر، دەربڕین، بیرکردنەوە، مانگرتن، خۆپیشاندان، ڕێکخستن و…هتد. خەڵک ژیانێکی شایستەی ئینسانی سەدەی بیست و یەکیان دەوێت. ئه مڕۆ سۆشیال میدیا وای له خه ڵک کردووه چاویان به ڕووی جیهاندا بکه نه وه و خۆیان به هاوڵاتی پێشکه وتووترین کۆمه ڵگه کان به ڕاورد بکه ن و هیچ شتێکی که متر له پێشکه وتووترین کۆمه ڵگه قبووڵ نه که ن. ئەم شۆڕشە بە پێی دروشمی خۆی، لەسەر ئەو خواست و هیوا مرۆڤانە دامەزراوە.
ئەم پارادایمە گشتییە، ئەم فەزا گشتییە، ئەو فەزا و پارادایمەیە کە حیزبی ئێمە لەسەری دروست بووە و مزگێنیدەر و ئاڵاهەڵگری بووە.
بێگومان مەبەستم ئەوە نییە کە هەموو ئەوانەی دروشمی ژن ژیان ئازادی دەڵێنەوە، بێ ئەملاولا کۆمۆنیست یان لایەنگری حیزب بن. بەو مانایەی کە بە شێوەیەکی بابەتیانە و عەینی کۆمەڵگا بەم ئاراستەیە هاتووە و ئەمڕۆش شۆڕش ئاڵا و دروشم و تەوەرێکی هەیە کە بە تەواوی لەگەڵ هێڵ و سیاسەت و ئاراستە و ستراتیژی کۆمۆنیزمی کرێکاری و حیزبی ئێمەدا یەکدەگرێتەوە.
ئەمەش فاکتەری گرنگە کە هیوامان پێدەبەخشێت. ئەگەری زۆر هەیە لەم دۆخەدا دەسەڵات بگرینە دەست. وە خەڵک دەتوانێت بێتە سەر دەسەڵات. چونکە ئامانجی حزبی ئێمە دامەزراندنی حکومەتی شوراییە، واتە ئێمە دەمانەوێت خەڵک ڕاستەوخۆ بەشداری حکومەت بکات، بەشداربێت، و هیوادارین، و پێموایە کێشی گشتی ئەم قۆناغە ئەوە دەردەخات کە ئێمە بە تەواوی مومکینە. تەنانەت لە شۆڕشی ١٣٥٧دا کە وەک وتم لە نێو هێزە ئۆپۆزسیۆنەکانی سەردەمی پارادایم و کەشوهەوای فیکری دژە ڕۆژئاوایی و دژە ئەمریکیدا باو بوو، لە دوای ڕووخانی شا، خەڵک لە هەموو شوێنێک شوراکانیان دامەزراندا. دوو ساڵ و نیوی خایاند، تا ٣٠ی خوردادی ١٣٦٠، تا دواجار کۆماری ئیسلامی توانی شکست بە شوراکان بهێنێت. لە هەموو شوێنێک شورایەک هەبوو و هەمووان ئازادی و دیموکراسییان بە شوراکانەوە گرێدا.
ئەمجارە بە بڕوای من شۆڕش زۆر لەوە زیاتر دەڕوات. ئەمجارە

حکومەتیشورایی حزبی تایبەتی خۆی هەیە کە لەو ماوەیەدا وا نەبووە.شوراکان لەخۆوە و لە خوارەوە پێکهاتبوون. ئەمڕۆ بەرنامەی دنیایەکی باشتری حیزب حکومەتی شورایی بە وردی ڕوون کراوەتەوە. ئەمجارەیان حیزبێکی دەستبەکارمان هەیە لە شۆڕشدا کە لە ساڵی ١٣٥٧دا لە هەبوونی دەرەکی نەبوو، ئەویشحزبی کۆمۆنیستی کرێکارییە. ئەمانە وامان لێدەکەن ئومێدمان هەبێت کە بتوانین ئەم شۆڕشە بگەینە سەرکەوتن.

حەسەن ساڵحی: دوا پرسیارم سەبارەت بە دۆخی حزبی کۆمۆنیستی کرێکارییە. ویستم بزانم، بە بۆچوونی ئێوە خاڵە بەهێز و لاوازەکانی ئەم حیزبە چین؟ ئەو بوارانە چین کە پێویستە حزب چالاکییەکانی تێدا باشتر بکات؟ حیزب چی بکات بۆ ئەوەی جێگەی خۆی لە دڵی خەڵکدا بەدەست بهێنێت و متمانەی گشتی بەدەست بهێنێت و ببێتە یەکەم هەڵبژاردەی سیاسی خەڵکی ئێران؟

حەمید تەقوایی: ئەوەندەی پەیوەندی بە نوێنەرایەتی دڵی خەڵکەوە هەیە، بە بۆچوونی من لە ئێستادا حزبی ئێمە ئەم پەیوەندییەی لەگەڵ کۆمەڵگەدا هەیە. واتە ئێمە نوێنەرایەتی قسەی خەڵک دەکەین. سەیری پێگەی بابەتیی سیاسەت و خواست و ئایدیاڵەکانی حیزب بکەن لە کۆمەڵگادا یەک باسە و تا چەند خەڵک ئاگاداری ئەمەیە باسێکی ترە. ئەوەندەی پەیوەندی بە فاکتەری یەکەمەوە هەیە، بە بڕوای من دروشمەکانی حیزب بوونەتە کۆمەڵایەتی و جەماوەریی بە ئەوەی زۆرینەی خەڵک بزانن کە حیزبێک هەیە ساڵانێکە خەباتی کردووە و ئەم ڕێگاییەی قیرتاو کردووە و بەربەستەکانی لە سەرڕێی لابردووە .کۆمەڵگا دەتوانێت بگاتە ئێرە. بێگومان هەڵسوڕاوان دەزانن. بەڕای من زۆرێک لە هەڵسوڕاوان و ئەوانەی بەشدارن لە بزووتنەوەی کرێکاری، بزووتنەوەی خوێندکاری، بزووتنەوەی ژنان، دادخوازی و هتد ئەمە دەزانن، بەڵام جەماوەری دانیشتوان، جەماوەری خەڵک، ئەم شارەزاییەیان نییە. خۆشبەختانە لە دڵی ئەم شۆڕشەدا، لە ڕووی هۆشیاری جەماوەرییەوە، کۆمەڵگا بەم ئاراستەیە دەڕوات.

سەیرکەن هەموو شۆڕشێک، بە پێی پێناسە، هەلومەرجی لەبار بۆ کۆمۆنیستەکان دروست دەکات. تەنانەت لە شۆڕشی ١٣٥٧یشدا، گروپە کۆمۆنیستەکانی وەک چریکە فیداییەکانی خەڵک ، هەرچەندە لە ١٠ کەس زیاتر نەبوون کە لە زیندان ئازاد بکرێن، بەڵام توانیان خۆپیشاندانی جەماوەری ڕێکبخەن. بەم مانایە شۆڕش چەپ گەورە دەکات و لەسەر شانی بەرزی دەکاتەوە. لە شێوازی سەرەتاییدا ئێمە بە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریش ڕاستە کە دەیان ساڵە خەبات بۆ پێکهێنانی شۆڕش دەکات. بۆیە پێویستە بگوترێ حزبی ئێمە لە ڕوانگەی بابەتیی و کۆمەڵایەتییەوە هەڵوێستێکی زۆر لەباری هەیە. بەڵام دەبێت وا لە

جەماوەری خەڵک بکەین ئەمە ببینن و حیزب بناسن. هەڵوێستی حیزب ببینن و بتوانن بەناوی خۆیانەوە هەڵیبژێرن. هێشتا زۆر شتمان ماوە بۆ گەیشتن بەو ئامانجە. ئێمە هێشتا لەو خاڵەدا نین. شۆڕش هێشتا گەنجە، دەتوانین بڵێین، دەبێت هەوڵبدەین بە هەمان ئاراستەدا بەرەو پێشەوە بچین.
لە سەردەمێکدا پێموایە ئەوە لە سمیناری "ئایا دەکرێت کۆمۆنیزم لە ئێران سەربکەوێت" بوو کە مەنسور حیکمەت ڕایگەیاند کە هەر ئەوەندە بەسە کە شەش مانگ بارودۆخی چالاکی سیاسی ئازاد دەستەبەربکرێت،هەر ئەوەندە بەسە ڕێگە بدرێت حزبەکان بە ئازادی کاربکەن هەتا خەڵک ئێمە هەڵیبژێرێت. ئەمە تا ئەمڕۆش ڕاستە. ئێمە هێشتا لە ئێران ئەو هەلومەرجەمان نییە، ڕژێم سەرکوت دەکات، هەڵسوڕاوی حیزب ناتوانێت خۆی بناسێنێت و ناچارە نکۆڵی لە ناسنامەی حیزبیی خۆی بکات. ڕابەری کردەیی و مەیدانی کۆمۆنیست هێشتا زۆرتر شاراوەن. بەڵام ئەگەر ئەم هەلومەرجانە بگۆڕدرێن و هاوسەنگی هێز بگاتە ئاستێک کە حزبەکان بتوانن فراوان ببن، پێموایەحزبی ئێمە بەخێرایی دەتوانێت چەند ئەوەندەی ئەمڕۆ هێز کۆبکاتەوە.
ئەوەندەی پەیوەندی بە ئەمڕۆوە هەیە، بەڕای من ئەو بوارانەی کە لاوازی ئێمەن و پێویستە بتوانین بەسەریدا زاڵ بین و چالاکییەکانمان باشتر بکەین، بە بڕوای ئێوە، یەکێکە لە بەکارھێنانی بەرفراوان و گونجاو و چالاکانەی سۆشیال میدیا. حزبی ئێمە لەو ئاستەدا پێشکەوتنی ئەوتۆی لەم بوارەدا بەدەست نەهێناوە کە پێویستە. من ناچمە ناو ئاستەنگە کردەیی و تەکنیکیەکانی ئەم کارە، بەڵکو پێویستە حیزب زۆر چالاکتر بێت لە سۆشیال میدیا و وەک ئامرازی سەرەکی بۆ ڕێکخستنی تۆڕ و هەڵمەتی جەماوەری و هەڵمەتی مەیدانی بەکاری بهێنێت.
خاڵی دواتر ئەوەیە کە حیزب زیاتر وەک ئیدیعاکارێکی دەسەڵاتی سیاسی لە ئاستی ماکرۆدا لە کۆمەڵگادا دەربکەوێت. مەنسوور حیکمەت لە باسی حیزب و کۆمەڵگادا ئاماژە بە خاڵەکانی وەک ئەوەی کە خەڵک دەبێ بوونی حیزب ببینن. دەبێت بوونی حیزب لە هەموو شەقام و هەموو قوتابخانە و زانکۆ و هەموو کارگەیەکدا دیار بێت. بێگومان ئەمە بەو مانایە نییە کە ئەو ئەندامەی حیزب خۆی ئاشکرا بکات، ئەمە هێشتا مومکین نییە، بەڵکو دروشمی حیزب و وتارەکانی حیزب و لافیتە و تراکتی حیزب و نووسینی دیواری حیزب لە هەموو شوێنێکدا دیار بێت و حەلقە و کۆڕی حیزبی و گردبوونەوە لەسەر تۆڕو میدیا کۆمەڵایەتیەکاندا پێکەوە پەیوەندیدار بن و ئەم ئەرکانە ئەنجام بدەن. پێویستە لەم بوارانەدا زیاتر کار بکەین.
لە ئاستی ماکرۆدا ناوەندێکی کارەکانمان لە دەرەوەی وڵاتدایە.

پێویستە لە بواری لۆبیکردندا چالاکتر کاربکەین. ئێمە دەمێکە سیاسەتی بایکۆتی کۆماری ئیسلامی بەرەوپێش دەبەین و ئێستا خەریکە ببێتە گوتارێکی گشتی و لە ئەنجامدا هێزەکانی دیکە بەشێکی لێ بەرز دەکەنەوە. ئێمە بایکۆتی تەواوەتی کۆماری ئیسلامیمان دەوێت. لەم ئاڕاستی□ی□دا پێویستە زنجیرەیەک چالاکیی سەر شەقام و چالاکیی لۆبیکردن بە شێوەیەکی گشتگیرتر و بەردەوامتر لەوە دابنێین کە تا ئێستا کردوومانە.
بەڕای من ئەمانە بوارگەلێکن کە هێشتا بوار ماوە بۆ ئەوەی حزبی ئێمە چالاکتر بێت و باشتر بێت و خاڵە لاوازەکانی داپۆشێت.
١٩\ ٤\ ٢٠٢٣، ٣٠ی فەروەردینی ١٤٠٢

سڕڕی دار□ع□صاکەی “بەشیر” لە چیدایە؟.. فازیل شەوڕۆ

قەت قەت وێزە ی ئەو دار□ع□صایەم لەبیر ناچیتەوە، کە ئەفسەرێکی عەرەب، پێش(٦٠) ساڵی ڕەبەق، بە نا هەق، بە بەرچاوی ئەو خەڵک و خوایە، دەیکێشا بەنێوشان و تیرەقەی پشتی باوکمدا. باوکم شیشە ئاسنێکی چەماوەی بەدەستەوە گرتبوو، لە پێش دوکانەکیدا، ب□ ت□عماغێک دەیەویستی، ڕاستی بکاتەوە، بێئاگا بوو، کە ئەفسەرێکی باڵا، لەسەر لاتەختێکی گازینۆی حەمەگەمیان دانیشتوە، ئەو ئەفسەر ڕەزاقورسەش، ئاماژە بە ئەفسەرێکی یاوەری دەکا، کە ئەو تەق و هۆڕەی باوکم بێدەنگ کا! ئەوەیش دەکەوێتە حەسیرمەیدانکردنی باوکم بە دار□ع□صایەکەی دەستی.

دیمەنی دووەمی ئەو دار□ع□صا زاڵمە، هەر لەو ساڵەدا ـ کە ١٢ ساڵان بووم، لە هی یەکەم بە ئازارترە: ئەبو عەلی، سەربازێکی قوولەڕەشی گوولەپیاوی پیچم نافرەجا، هاتە پێش گازینۆیەکەی حەمەگەمحانی و بە دار□ع□صاکەی دەستی ـ کە دار حەیزەران بوو، ئاماژەی بۆ دینگە بۆیە سوورەکانی بەردەم گازن□یەکە کرد و بەسەر حەمەگەمحاندا شێڕاندی:"هەی حەیوان، ئەوە بۆ ئەو دینگانەت بە ڕەنگی سوور بۆیە کردوە، هەی کۆنە شوعی؟" ئەوجا وەک سەگی هار و گورگی برسی، کەوتە دارکاریکردنی حەمەگەمحان، ئەوەی لە گازینۆیەکە بوو، بەسەر کورسی

و مێزاندا بازیاندا و هەڵاتن، تا حەمەگەمحان لەهۆشخۆی نەچوو، ئەو نامەردە دەستی لەسەر هەڵنەگرت… دواتر، خەڵک چوون لە لای باقی حەلاق تەنتریۆ و لۆکە و کۆلۆنیایان هێنا، تا برین و زامەکانی ئەو زاتە نیشتیمانپەروەرەی پێ تیمارکەن!

لەگەڵ ئەو تێکهەڵچوون و شەڕوشۆرەی ئەو چەند ڕۆژەی دوایی سوودان، دارعەصای دەستی ئەفسەرەکان، پرسیارێکیان لە مێشکمدا ئاگر دا: بۆچێ، لە کەلتووری سوودانییەکاندا دارعەصا هێندە بایەخدارە؟

دارعەصا، لە کەلتووری خڕ نەتەوەکانی دونیادا، بە درێژایی مێژوو، ، کەم تا زۆر، ڕەنگادانەوەی هەیە. بەڵام ڕەنگدانەوەکەی لە ڕۆژهەڵات تۆخترە و کاریگەرترە، لە ڕۆژهەڵاتیش، لە نێو عەرەبدا، پتر جێگیر و دیار و بەسەنگە، لە نێو عەرەبانیشدا، سوودانییەکان، پلەی یەکەم وەردەگرن لە “کەلتووری دارعەصا لە ژیانیاندا”، باشە، ئەوە سڕرەکەی لە چ دایە؟

لێکۆڵینەوەی شوێنەوارناس و ئەنتۆپۆلیژیستەکان، وای بۆ دەچن، کە دارعەصا، لە مێژووی مرۆڤایەتیدا، دوای بەرد، دووەمین چەکی داهێنراوەی مرۆڤە. بە درێژایی مێژووی دێرینی مرۆڤ و سەردەمەکانی سۆمەری و فیرعەونی و یۆنانی و ڕۆمانییەکان، دارعەصا نەک هەر پێکە و مەقامی دیاری خۆی هەبووە، بەڵکوو ئامرازێکی دیاریی بەڕێوەچوونی ژیانیش بووە. جا کە ئایینە ئاسمانییەکانیش هاتن، هێندەی دێ ڕۆڵی دارعەصا بەرزتر نرخێندرا تا گەیشتە پلەی پیرۆزی و تەقدیس کردن. جا بەردەوامیی بایەخی ئەو دارعەصای، تا ئەم چرکەساتەش لە هەڵکشان دایەو لە تەکنەلۆژیایی ئێستا و ئایندەشدا، پێکەی تازەتر بۆ خۆی تۆمار دەکا ـــ ئەمە بۆ خۆی بابەتێکی سەرنجڕاکێشە!
ئێوە، قەت لە خۆتان نەپرسیوە، بۆچی لۆگۆی دەرمانخانە (مارێکە خۆی لە دارعەصایەک لوول داوە و زاری بەشکردۆتەوە و زمانی دەرهێناوە؟)

بەر لە حەفت سەدە پێش زایین، گریکەکان لەو باوەڕە دابوون کە نەخۆش بە دەرمان و بە سیحر چاک دەبێتەوە. دەرمانەکە ژەهری مارە و دارعەصایەکەش، ئەو دارعەصای□ی ک□ “ئیسکیلابیەوس”ی حەکیمی گریکی بەدەستەوەی گرتوە، بیگەێنێتە جەستەی هەر کەسێکی نەخۆش، یەکسەر چاک دەبێتەوە. یان مارەکەی ئەو، زمانی لە هەر کەسێک بدا، نەخۆشی نامینێ. (بۆ سەردەمی ئێستا ئەمە ئاماژەیە کە هەر دەرمان چارە نییە، لایەنی دەروونیش چارەی دەوێ!)

لە مێژووی کەلتووری نەتەوەکاندا، دارعەصا، پەیوەستە بە ڕەهەندەکانی کۆمەڵایەتی و ئایینی و باوەڕ و ئەنترۆپۆلۆژی و تەنانەت لایەنی بەرگریی و خەبات و سیاسیش. ئەوەندەی ئەو ئامرازە وەک “رەمز” کاریگەری هەیە، نیو ئەوەندە وەک” چەک” کاریگەری نییە. شتیەڵکارییە دەروونییەکانی هاوچەرخ ئاماژەیەکی ترسناک بۆ دارعەصا دەکەن و دەڵێن:”ئامرازی دار عەصا، کە داهێنانێکی ئەقڵی مرۆڤە، جیهانێکی هێندە فراوان و واڵای هەیە لە ئەرک و فرمان و بەکارهێنانەکان، خەیاڵدانی مرۆڤ پەی پێنابات و سنوورەکەی بۆ دیاری ناکرێ. دارعەصا، ئامرازێکی بەهێز و کاریگەرە لەسەر هزر و هەست و هۆش و ئەقڵی مرۆڤ، نابێ وەک بەرچیخ و سەرەڕم و مەترەق سەیر بکرێ، کەسیش نازانێ شێوە و شێوازی ئەو ئامرازە لە ئایندەدا چی لێبەسەر دێ و چۆن دەبێ. دارعەصا ئەستونگی شارستانیەتیی مرۆڤایەتییە.”

لە مۆزەخانەکانی میسردا، بۆ نموونە، پەیکەری دەیان خوداوەند و مەلیک و شاژن دەبینی کە جۆرەها دارعەصایان بەدەستەوەیە و هەر یەکەی هەڵگری مانا و دەلالەت و ڕەمزی خۆیەتی. دارعەصاکەی “مەلیک نارمر” کە نەقیزەی بەسەرەوەیە، ڕەمزی سزا و عیقابە بۆ ناحەز و نەیارانی. ئەو دارعەصایانەی لە شێوەی هیلال چەماوەنەتەوە، ڕەمزە بۆ ئەبەدیەتی خوداوەندەکانیان. ئەو کاهینانەی مشتەی دەستیشیان خسووەتە سەر دارعەصاکانیان، دەیانەوەی بڵێن، هێز و دەسەڵات هەر هێ ئێمەیە. خۆ دارعەصاکەی دەستی “تووت ئاموون” ئاڵتوونی خاڵسە. ئەو دارعەصایانەش یەکەم ئامرازی کاتژمێری خۆر و سێبەر بوون لە میسری دێریندا.

لە تەوڕاتدا دارعەصای هاڕون، وەک ڕەمزی هێز و دەسەڵات ئاماژەی پێدراوە. لە ئینجیلدا (٤) دارعەصا هەیە، دارعەصا موسا، بەناوبانگترین دارعەصایە لە مێژووی مرۆڤایەتیدا. لە قورئانی پیرۆزیشدا لە (١٣) ئایەتدا، ئاماژە بە دارعەصا کراوە کە چەندان ئاماژەی مێژوویی و ئایینی و عیبرەت و ئیعجازی تێدایە — کە زۆر ڕاڤە و تەفسیریان بۆ کراوە.

مرۆڤ. دارعەصای بەکارهێناوە، وەک چەک، وەک گۆپاڵ بۆ ڕۆیشتن، وەک بەرچیغ بۆ چەقاندن بۆ چەندان مەبەست، بۆ شت ڕاگرتن، شت هەڵواسین، بۆ ڕاو و شکار، وەک ڕم، لە شوانکاری و گاوانیدا، بۆ دارکاریکردن و ئەشکەنجەدان، بۆ بەرگریکردن، بۆ مارکووشتن و زیندەوەر کووشتن، لە شایی و هەڵپەرکیدا، لە یاری و چەندان جۆرە وەرزشدا، بۆ کۆڵ هەڵگرتن، نانکردن، دار ڕنین، سەوڵ لێدان، کووتان و پەڕەکردن،

سەهۆڵ شکاندن، بۆ شەموولە، بۆ مەبەستی جیا جیا لە کاتی وتار خوێندنەوە بۆ جەماوەر، لە جیاتی شمشێرێش لە زیکر و تەهلیلەدا حزووری هەبووە… تاد.

لە سەدەکانی ناوەندا، لە ڕۆژاوادا، خوداپێداوەکان، پۆشاکە جوان و بەنرخەکانیان بەبی داردەستێکی گرانبەها ناتەواو بوو، وەک ڕەمزی هەبوون و دەسەڵات.

با ئێستا بگەڕینەوە سەر پرسیارەکەی ناونیشانەک□: س□□□ی دارعەصای دەستی ئەفسەرەکانی سوودان لە چیدایە؟”

لە گەڕان و تۆێژینەودا، بۆ وەڵامی ئەو پرسیارە، دەگەینە ئەو ئاکامە، کە جگە لەو شتانەی لەسەرەوە دەربارەی بایەخی دارعەصا ئاماژەمان پێکردوە، دەبینین لە لای سوودانییەکان، دارعەصا پیرۆزییەکی یەکجار مەزنی مێژوویی هەیە، بەوەی کە سەدان ساڵە سۆفی□ تەریقەتدارەکانی ئەو وڵاتە، لە شێخ و مورید و هەوادارەکانیان، دارعەصایان، وەک ڕەمزێکی دارعەصای مۆسا، لە زیکر و تەهلیلە و کۆر و گۆبەندەکانیاندا هەڵگرتوە و لە دەستیاندا بووە و جۆرەها جوولەی ئاماژەداری تایبەتیان پێ ئەنجامداوە. کە بە زاراوەی خۆیان پێیان دەڵێن (العرضة). بڕوانن، لە وێنەی شێخەکانیاندا، بە شیخە سیاسیی□کانیشانەوە، هەمیشە دارعەصایان لەدەست دایە. خۆ دارعەصایەکەی صادق ئەل مهدي، ناوبانگی هەیە! جەعفەر نمێریش – سەرۆکی پێش پێشووتری سوودان، پەیوەندیی ڕۆحی لەگەل شێخەکانی س□□فی هەبووە، هەمیش□ س□□ردانی دەکردن لە ولایەتەکانی باشووردا و دارعەصاکەی دەستی ئەو دیاریی “شێخ خاتمی سوودانی” بوو و پێگوتبوو، هەر کاتێ ئەو دارعەصایەت لە دەست نەما، حوکومرانیت لە دەستدا نامینێ.

خاڵی دووەەم، بەدرێژایی م□□ژوو، سوودانییەکان لە ڕاپەرین و یاخیبوون و خۆپێشاندانەکانیاندا دژ بە داگیرکەران، زۆر بەدەگمەن هانایان بۆ چەک بردوە، ئەوان هەمیشە بە دارعەصاوە، وەک هێز و ڕەمز و پیرۆزییەکی خوداوەندی، هاتوونەتە مەیدان و خەباتیان کردوە. بەوەش سوودانییەکان بە ئاشتیخوازترین کۆمەڵی ڕۆژهەڵاتی ناسراون کە دژی توند و تیژی و کووشتن و بڕینن، تەنانەت لە کاتی داوەکردنی هەقی خۆشیان.
کاتێک عومەر بەشیر، بە خۆی و دارعەصاکەی دەستییەوە، دەسەڵاتی گرتە دەست، ئەو دارعەصایە، کە لە هەموو شوێنێک هەر بە دەستیی□وە بوو، کێشەی گەورەی بۆ درووست کرد. هەرچەندە دارعەصاکەی ئەوەیش

دیاری شێخانی سۆفی بوو بەڵام، یاوەرەکانی کە سەربە "بزووتنەوەی ئیسلامی" بوون، فەتوایان دەرکرد، کە جائیز نییە بەشیر ئەو دارعەصایە بەدەستە بگرێ چونکە شتێکی "بدعەیە". بەڵام بەشیر ئامادە نەبوو دارعەصاکەی فڕی بدا و گوتی من وەک ڕەمزێکی فۆلکلۆری خێلەکەی خۆم لە شاری (شندی) بەدەستەوەی دەگرم کە لە باکووری سوودان ئەو کەلتوورەیان هەیە و پارستوویانە و لە شایی و هەڵپەڕکێدا بە دەستەوەی دەگرن. جا دارعەصاکەی بەشیر لە دار ئەبەنووس درووستکراوە، کە گرانترین جۆری دارە. تا ئێستاش لە زینداندا، ئەو دارعەصاکەی هەر پێیە.

بەشیر لە هەڕەشەکردنی دانیشتووانی کردفان لە باشوور، ئەو دارعەصای□ی لێ ڕاوەشاندن، کە چووە پۆرتسوودان، گوتی بەو دارعەصایە، ئاو و ئاودێریتان بۆ دەهێنم. لە کاتی هەڵسانی فڕۆکە جەنگییەکانی بۆ بۆمبارنکردنی دافۆر، دارعەصاکەی ڕادوەشاند. لە کاتی وتاردانیشدا بۆ جەماوەر، ئاماژەی بە دارعەصایەکەی دەکرد و دەتگوت:" ئەوە بۆ ئەڵڵایە و هی ئەڵڵایە، بۆ دونیا نییە، کار و خەباتی ئێمە!"

وا ئیمڕۆ، هەمان دارعەصای "بەشیرەکان" لە دەستی ئەفسەرەکانی سوودان دەبینین، کە ئەوانیش ڕایاندەوەشێن و دەڵێن، ئەو شەڕەمان لە پێناو بەرگریکردن لە خاک و خەڵکی سوودانە" هەرچەند گرمەی بۆمبا و زرمەی تۆپ و شریقەی دۆشکە و قرمژنی ڕەشاش و کلاشنکۆفەکان، شتێکی دیکە دەڵێن، کە زۆر جیاوازە لە وێزە وێزی دارعەصاکانی نێو دەستیان!

(ئەگەر ڕاستی بیانکوژێت، با بمرن.)*.. شوان شەفیق

چەپکێك گریانم بە لێومدا هەڵواسیووە
تنۆک تنۆک پێکەنین ڕەنگی دەکێشێ!

ڕێژەیەکی نەگۆڕە درۆی
پیا هەڵدان و ستایشکردن،

شوێنێک بۆ ناساندنم نابینم
کە تاوانم نییە گەمژە نامناسێت!
لەسەر پێم جارێ وەستاوم بێ باکم.

پێت بڵێم زویر بە کەی کێشەمە
ئەوێ ڕۆژێ، مەلۆتکە بووی
هێلکەی پیسی مریشکی کڕ بووی
بێ بەرھەم بووی
ئەدی ئێستا بوونت چییە!
ناشێ پێت وابێ گەورە بووی؟

ئەمەوێ
لە ساتی میزڵدانی فوو تێکراو
لە هاوکێشە لاسەنگەکان
لە کێشی بێ کێشان
بگەم؟

دەنگی
دەلاقەیەک شك دەبەم
وا
بۆی دەرۆم
دەڕۆم ڕێگا دەبڕم
بەرەو کێڵگەک□ی “قینزن”
تەماشایەك دەکەم!
پرتە و بۆڵەی ئاژەڵەکان توورەم دەکەن.

دەبینم
یەکسم هاتە ناو گایەل
دیسان
گەورستان پڕە لە بێ جێگەیی
کاتێک سەردانی کێڵگەم کرد.
چما نەتاسام بەو وێنانە
چیم نەدی!
دیسان سەگەکان حەپەیان دێ
ئێسقان لەکوێ بێنم؟
دیسان درۆ پەخش دەکرێ
ئاقڵی بەهۆش لە کوێ بێنم؟
دیسان پەنجەکان هەڵوەرین

دەستی دەستکرد لەکوێ بێنم؟
دیسان زەڕین بۆتە ئاواز
دەنگی زوڕنا لەکوێ بێنم؟

لە پاش پشوو
مریشکی لە هێلکە چوو
ڕقینەی دەکرد.
جاشوولکە زەرینی لەبار چوو
گۆرانی دەگووت!
گوورپە
مانیی لە مڕمیاو گرت دەیزریکاند!
مام ڕیویش
کەروێشک دەیخەڵەتاند!
لەم دیمەنانە سەرمسوڕما، واقموڕما.

جگەرەیەکم پێ کرد
ئاڤڕم لە پووش بەردا
ڕەژی کەوتە گۆ وتی:
(بە من دەڵێن ڕەش: ڕووی منتان سپیکردووە)
کێتان درۆی نەکردووە؟

دکتۆری نەخۆش
پارێزەری تاوانبار
مامۆستای نەخوێندەوار
فەریکە شاغیری بێ پێناس
نووسەری ماستاوچی
سیاسی کاولکار!
چیتان نەکرد؟

قیر هەڵی دایە گۆتی:
لەوەتەی قیرم ئەز فەقیرم
ئێوە سیماتان لە من تۆختر
تازە سپی نا بێتەوە
نا پەرژێنە سەر خۆتان!
ئێوەی مر□ق
بۆ تاوانبارم دەکەن؟
لە کاتێکدا:
(پارە لەکوێ بێ لەو لایەن!)

شەهامەتتان بە کاغەزە
دکتۆراتان بە نەفەسە
پسپۆریتان ماستاوکردن
زمانیشتان وەک سابوون لووسە)

(*) ئیمانوێل کانت
١٥/٧/٢٠٢١

یەکەمین پەیامی دوای سەرهەڵگرتن.. ستیڤان شەمزینی

پێشکەشە بە هاوڕێ خۆڵییەکانی دوێنێم

ئەوە دەتوانن
لە شارەکەم خانەبەدەرم بکەن
دەتوانن
رۆژنامە و گۆڤارەکانم لە کۆڵم بدەن
مۆڵەت نەدەن
بە چاپی کتێبە یاخییەکانم
دەتوانن زۆر شت بکەن
لە نیشتمان وەدەرم بنێن
دەتوانن بەیاننامەی چاوشێڵ
لە دژم دەربکەن
بێنە ناو سیمینارەکانمەوە
بە جێت لێدان
رەوشتی خۆتان دەربخەن
دەتوانن تی ئێن تی
بخەنە ژێر پێی نووسینەکانم
گاڵتە بە ئەزموونی ئەدەبیم بکەن و
بەسەر لاپەڕەکاندا بڕشێنەوە
ئەوەی ناتوانن بیکەن
زۆر زۆرن

ناتوانن نیشتمان
لە مندا دەرکێشن
ناتوانن زمانم
لە دەمی شیعردا ببڕن
بێ منەتم
لە هەموو شا و سەرۆکەکان
لە نووسەرانی دەربار
لە قەڵەموەشێنەکانی زەلکاو
لە رەخنەگرە زومبییەکان
لەو دەزگا سیخوڕییانەی
ژەهر دەخەنە پیاڵەی شوهرەتمەوە
بێ منەتم
لە هەموو بارودۆخەکاندا
لەو کاتەی ئێوە لاقەی جوانی دەکەن
لەو کاتەی خۆتان هەڕاج دەکەن و
بەهاتان دەبێتە چەند درهەمێک
لەو کاتەی ئێوە
لە باوەشی سۆزانییەکاندا دەخەون
لەو کاتەی چەوریی پارە
بە شەویلگەتاندا دێتە خوارەوە
لەو کاتەی بە پاڵەپەستۆ
خۆتان دەکەن
بە کۆشکی میرەکانی نەوتدا
لەو کاتەی ئێوە نووستوون و
خەونی گەڕیی
بە ژیانی بۆرژوازانەوە دەبینن
شیعر دڵۆپ دڵۆپ
دەچۆڕێتە نێو پێنووسەکەمەوە

پایزی 2013
فەڕەنسا – پاریس

ئەم دەقە حکایەتێکی خۆی لە پشتە، بە خەیاڵکردنی واقیعێکی تفتە. ئەم تێکستە ریالیستە، هەردەبوو بەو فۆرمە ریالیتەیە مامەڵە لەگەڵ ئەو گروپە تیرۆرستە فیکرییە بکەم، خۆیان وەک ڤۆڵتێری کوردیی و پارێزەری ئازادیی بیروڕا مانیفێست دەکەن، کەچی ویستیان وشە بە

وشەی بۆچوونەکانم لە سێدارە بدەن و لە رووی مەعنەوییەوە تیرۆریان کردم. ناچاربووم دوای هەشت ساڵ دووبارە جانتای سەفەری مەنفا بکەمەوە شان.

پارچه پەخشان/ یاد نامە.. هێدی گەڵاڵی

پاش دوورکەوتنەوەیەکی مەودا فراوانی من و تۆ ؛
هێشتا خۆشەویستیم بۆ تۆ بە موتوربەکراوی ماوەتەوە..
هێشتا بیرەوەری ساڵانی تەمەنی بەسەرچوومان وەک درەختێکی هەمیشە سەوز لە کێڵگەی دڵدا ڕەگی داکوتاوە…
هێشتا ڕێی ئەڤینداریمان شوێن پێی تۆی پێوە دیارە لە هەر کوێیەک لە هەر سوچێکی ئەم دنیایە بیت شێوەت ئەکەم!!
لە قەد دیـــواری ژووری دەروونـــدا وێنەت هەڵواســـراوە و هەمـــوو چرکەساتێک سیمات دەبینم …
کە سەیری ئاوێنەی ڕاڕەوی ژووری میوان دەکەم ڕوخساری گەش و کوڵمەی ئاڵی ئەوسات بەدی دەکەم و چاوە گەشەکانت دەبینم..
خەندەی لێو و ددانی ورد و قژی خاو و گۆنای گەشت دەبینم…
ئەو ساتانە نەک هەر هەستەکانم تەنانەت نەست و بێ ئاگایشم بە ئاگا دێتەوە و روح و ناخیشت دەبینم…
ئێستاش دڵخۆشیم بەوە دەدەمەوە کە تۆ لە ژێر هەمان ئەو ئاسمانەی کە لێتەوە نزیکم…
وەک یەک سەیری هەمان مانگ و ئەستێرەکان دەکەین …
بەقەد نزیکیەوە لە یەکتر دوورین، بەڵام نزیکیشین!!
نزیکین هێندەی نێوان روح و جەستە ..
نزیکین هێندەی چاو و سۆمای بینین…
نزیکین هێندەی ترپەکانی دڵ و هەناسەمان…، بەڵام گیانە
لەگەڵ هەڵکشان و ڕۆچونی تەمەندا؛
چیـــرۆک و دیرۆکـــی □□زانەی عەشقمـــان لە پەڕاوی یـــاد و ساڵنـــامەی خۆشەویستیماندا نوسراوەتەوە..
یادگاریەکـــان ، بیرەوەریەکـــان ، قســـە خۆشەکـــان، نـــاز و عیشـــوە و تەنانەت زویربوونەکانیشت لە بیرەوەری یادەکانم ئەلبووم و ئەڕشیف

بووەو لە هزر و ئەندێشەم هەڵگیراوە و ڕۆژانەش بە یادی جارانەوە بە چاوی دڵ سەیری ئەو ئەلبوم و ساڵنامەیە دەکەم کە تەواوی ڕۆژ و مانگ و ساڵانی خۆشەویستیمان تێدا تۆمار کراوە. بەڵێ گیانە تۆ بووی بە بەشێک لە یاد و بیروەری هەموو قۆناغ و وێستگەکانی ژیانم !!!

هێدی گەڵاڵی

سیمپۆزیۆمی (چەمکی رەهەند لە دیسیپلینە جیاوازەکاندا)

سیمپۆزیۆمی (چەمکی رەهەند لە دیسیپلینە جیاوازەکاندا) سازدەکەین، رۆژی هەینی، کات 5 ی ئێوارە،28/4 ، لە هۆتێلی هایکریست، لە سلێمانی، بەکرەجۆ…
ئەم چەمکە لە چەند بوارێکی زانستیی جیادا راڤەدەکەین(فیزیک، ماتماتیک، تەلارسازی، جیۆلۆجی، بایۆلۆجی، مرۆڤناسی، دەروونناسی، هونەر، فەلسەفە)…هیوادارم ئامادەبن.

چەنــــــد کــــــورتە شيعـــــــر.. زا نا_کوردستا نی*

(١)
خوێند نی شێعر لـه
دا يکم فێر بووم
کا تێ که شەوگاران
تەنيا يی خۆی
بە گريان لـه سەر ئەکرد.

(٢)
دەبێ ئەويندار ببين وُ
ئەويـنـداريش بمێنين
بێ چەتر و باران
کۆێسا نەکا نێ کۆردستان
گ□قا هی منن!.

(٣)
دڵتەنگی
مِردنێ یەکجاری داپیرە
ئەوەندە تاڵ بوو بۆ ئێمە
ئەوەندەیش کۆژنە بوو
ـ بۆ باپیر…

(٤)
بیرم زەویێکی چوڵە،
رێنەکانیش،
لە نێوانما نالەوڕیێن.

(٥)
پێکەنینەکانت لە نێو ئەو غوربـەتە
لە دەستم دەرچون،
چەپەر هەموو ڕووژێک لێرەوا دەڕوا
خۆزگا کۆرتە نامەیێک، بنێری.

(٦)
بە فرمێسک
زەوی چاوەڕوانی تێرئاو کردم.
درونی کەید
وادەی ژوانمان.

(٧)
کورپەێ خەێاڵم،
لەت لەت کردوتە.
(کەفتار)
ناوی دیکەی تەنیاییـە!

(٨)
لەیلاکم
کە بوو بە پایز
تۆ هەنارەکان بچنەو
بووم بێرا…
دەمەوەێ شەوگاری درێژی پایز
هاوڕێ بوونی دەسەکانی تۆ بم
هەتا گەیشتن بە بەێانی

هەنار تەنانەت بەڵمەێکە…

(٩)
داری ئۆمرم،
برینێکی قووڵ ل□ پێێە
لە دەس تەوری تەنیایی

(١٠)
دەلاقەکان لێک کەوا
هەتا بۆنت
شار و شەقام ل□ بەر بگرێت و
قۆرتانن لە بیری جیهان ببات

- زانا_کوردستانی شاعیر و نووسەری ئیرانی لە شاری بروجرد لە پاریزگای لۆرستان

هیچ.. شوان عەباس بەدری

خاڵی کۆتایی ئەم شارە
وێستگەیەکی شەمەندەفەرە و دارێکی ڕووتەڵە و تەنیا
پیاسەی سەر شەقام و پارکەکانی تەژین لە هیچ و
مرۆکانی تۆپەڵێ مردوون
کە لە سیما و ناخیان هیچ ئەبارێ
هیچ لەم شارە هەموو قوژبنێکی
تەنیوە و
لە باڕ و شەوانی پێنج شەمان و هەینی و شەمەدا
پێکی ویسکی و ڤۆدکا و پەرداخی بیرە لە یەک ئەدرێ و
دوو دوو سێ سێ و چوار چوار
هەموومان بە خۆشی ژیانە هیچەکەی ناو شارەکەمان
پێکەکانمان بەرز ئەکەینەوە و ماچی پەرداخە پڕ لە مەستیەکەی سەر لێوەکانمان ئەکەین !
شارەکەمان پڕە لە نەورسی کەنار دەریا و

دەریایەک بە فراوانی هیچیەکەی
و
ئەو گەشتیارانەی لە تاو هیچی
ژیانی ناو شارەکانیان
وەک کۆمەڵێ داهۆڵی چەرمەسەر
ڕژاونەتە ناوی تا لە ناو ئامێزی خۆشیە وەهم ئاساکەی
لە سەر لمی کەنار دەریاکە
تاوێ خۆیان بدەنە بەر تیشکی هەتاو و
کچان و ژنان بە بێ زوخمە
مەمکی خۆیان وەک پیرۆزترین
دەستکردی خال□ق
بە بەرچاومانەوە بلەرزێنن و
دوای ئەوە لە ناو شەپۆلەکانی دەستێکی نادیار و نەناسراوا
وون ببن !
دووشەمان و چوارشەمانی ئەم
شارە ڕۆژی ئەشکەنجەدانی ڕۆح و دەروونە
سۆسیال وەک هەژدیهایەکی تووڕە و برسی لە سەر کورسی
دانپیانان ئەتبەستێت و
تۆش هەر وەکو جوجەڵەیەکی بێکەس
ئەبێ
بە دەم شەتەکە ڕۆحیە بێ کۆتاکان بزە بکەی و بە ناخێکی پڕ لە هیچی
ئیمزا لە سەر
قەواڵەی کۆیلەبوونی خۆت بکەی !
لێرە سەگەکان زیاتر خۆشیان ئەوی و
مرۆکانی شارەکەشمان گوێڕایەڵی سەگەکانیانن !
سەگەکان هیچ نین
سەگەکان بەختەوەرن و
خاوەنەکانیان ئیرەییان پێ ئەبەن و
کردوویانن بە هاوڕێ و هاودەمی
تەنیایی و ساتە هیچەکانیان !
پێری بوو ماریا
خۆی هەڵواسی و ئیمرۆ لە بەرچاوانما
بە ئوتۆمبێلێک بە ناو شارا ئەیانسوڕان و
دوو ئوتۆمبیلی ماندووش
بە دوایا ئەڕۆیشتن و
ڕۆحی هەر وەک ئەو دەمەی زیندووبوو باوەشێکی تووندی پیا کردم و
ماچێک و لەو دیو شەقامەکەوە

هاوڕێکانی بینی و
دەستی کرد بە پێکەنینێکی شێتانە بە هیچی شار و دێ و دەرکردنی لەسەر کار و جەستە !
منیش جگەرەکەم بۆ کچێکی 25 ساڵەی
پێرێ مردوو دایە دەست چەخماخەی ئاگرێک و سییەکانم پڕ کرد لە هیچ !

شارەکەمان پڕە لە کۆچەری
کاڵاس
کە بە ئومێدی بڕینی شەپول
بگەنە سەرزەمینەکەی ئەو دیو دەریا
غافڵ لەوەی ئەوێش هەر وەک
نیشتمان و کۆڵەپشتی سەفەر و
ملی ڕێگە
جامێکە پڕە لە هیچی !
ئێمە هەموومان
کۆمەڵێ بەندی داهۆڵ ئاسای
بێ دەرەتانین
کە تەنها
بۆ سەما لەسەر وەتەرەکانی
هیچی
خەڵق کراوین !

((بەلجیکا ,de panne))

زستانی 2015

ئێوارانە ٢٩.. سەردار جاف

ئێوارەیەک
فرمێسکەکانی میوانداری
خۆیان بە قەف قەفی دووکەڵی سیگارەکەما هەڵشاخان و
لێم ئاڵان
پەرژینەکانی ژوان پڕپڕن لە پێکەنین

بە بارتەقای دار چنارەکان
باڵا ییەکی شەهلایی پەلکەزێڕینەیە و
بە سەر هەوریی شان و ملا دێتە خوارەوە
لە بن سا باتێ لەنگەر دەگرێ
بە من نامۆ نییە
دوو هێزی یەقینین
دێن و ئەم بە کراسێ مۆرەوە هەڵوەدای خۆ شاردنەوەیە
شەوم لێوڕێژ دەکەن لە بوخورد و بارووت و گەنین
پەلکی عەیشێ سەرە رێم پێدەگرێ
بە کراسێ شۆڕەوە قوڕولیتاوی گەڕەک دەشێلێ
زریانێ لە تەمتومان دەخزێنێتە جێم
حەوسەڵەی دا بڕا نێکی دیم دادەخورپێنێ
غەزەلەکانی رازم بە نێو دووکەڵی خەمەکانم تەی دەکەن
ئەم دیوەخانی خۆش مەشرەبییە تا دێ گەرمتر دەبێ
ئەوک و بینەقاقام تەنگ بوون
ئەمانە نوشتەیەکی سیحرئامێزن لە جامی چاویلکەکەما گەمە دەکەن
نها یاخی بوونی یارم بۆ ناوترێ و نانووسرێ
ئەم ئێوارە
بە نیازی باران و گوڵێ بووم لێم هەڵبێ
کەچی گێژەڵوکە
مانگگیرانی هەر لە زەردەپەڕەوە نیشاندام
پێدەچێ قامکەکانم ئیدی بسکەکانی نەگرێ
بارانێ بە خوڕ
بە روومەتی وێنای تیروکەوانەکە دادەکا
گوڵ جوانی خۆی پەخشی نێو قوتوبەندە کریستاڵییەکە دەکا
گەڵا و سمۆرە پێکەوە بۆمان دێن و
جار جار گەمەی خۆی تەخش دەکا
خۆڵ بۆنی ئەدرەسەکەی چەمێ گەش دەکا
ناو لەپم دەڵێی بنی کوپە قاوەکەیە و بەختم پێشکەش دەکا
عەیشێ لە بەزمەکانی ئەم ئێوارەی خستین
چەقەچناوەیەکی بەدناوە و ئەو خۆشی دەوێ
کەچی لە پەل و پۆی شەوارەی خستین
عەیشێ هەر لە کراسە مۆرەکەی دەڕوانی و بیر لە گەڕانەوەی ماڵەوە ناکا
قسە و رووانین و هێماکانی تۆزاوین
شەرم نایگرێ و
پەنجەرەی نێوانمان بە دەسماڵەوە ناکا

ئەم بارانی لەزمەیە سیخناخی کردووین
ئەو هەر دەڵێ من بە کەسم
منیش دەڵێم
خۆشمدەوەی خۆشەویسترین کەسم

ئەڵمانیا
١٧ / ٤ / ٢٠٢٣

بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گومڕا- 58- شەماڵ بارەوانی

بەشی(٥٨)

حافیزولقورئان و پەپوولەکەی قوتابخانەکەمان، حەیف وای لێ بەسەرهاتووە!

جا مامەستا سەعدەدین، لەوانەوتنەوەش، خۆی و براکەی(مەلا سەلاحەدین)، دوو مامەستای زۆر زیرەک بوون. لە میرات مامەستا سەعدەدین نەبوا فیلمم دەسووتا، مەلایەکی بەتەمەن هەبوو(م. وەرتێ)، وەک لە بەشەکانی پێشووتر باسم لێوەکرد، (شەرحی ڕەحەبییە) و بابەتی میراتی پێ دەووتینەوە، هیچی لە حاڵی نەدەبووم.
ئەو مەلایە، من و ئەو قەت دەینمان پێکەوە نەدەکوڵا و خۆشیمان بە چارەی یەکتری نەدەهات و ڕقی یەک دنیامان لەکتری دەبوویەوە !
مەلا سەعدەدین ، کە فەقێکان هەموومان پێمان گوت: هیچ لە بابەتی میرات تێناگەین لەم مەلایە.
دووبارە وانەکەی پێدەگوتینەوە، بەڵام دەیگوت: با ئەو مەلایە پێی نەزانتەوە، کە من، دووبارە وانەکەتان پێ دەڵێمەوە، نەوەک دڵگران و زویر بێت.
براکەیشی وەک ئاماژەم پێ کرد، مامەستابوو و زۆرجار پێی دەگوتم: تۆ پەپوولەی. چەند فەقێیەکی زۆر عەجووە و خراپمان لەگەڵدا بوو، پێی دەگوتن: عەمرتان نەمەنێت، هەندێ لەگەڵێ شەماڵ دەگەڕێن، هەر هیچ نەبێت، لێی فێری ڕەوشت و میهرەبانی و هێمی بن.
مامەستا مەلا سەلاحەدین، پێی دەگوتم: شەرم دەکەم سەیرت کەم،

فەقێیەکی هەندە بەڕێز و بەئەدەب و بە کەسایەتی و بە هەیبەتیت.
ئەو مەلا سەلاحەدینە، خۆیشی پەپوولە بوو، فەقێکان وامان پێ دەگوت. مەلایەکی تا بڵێیت هێمن و میهرەبان بوو. مەلایەک، پڕی لە سۆز و لێبووردەیی و حیکمەت.
دواتر کاتێک ئامادەیی ئیسلامیم تەواو کرد و ڕۆیشتم بۆ زانکۆی سەلاحەددین و کۆلێژی زانستە ئیسلامییەکان، ئەویش هات بۆ خوێندنی باڵا و (ماجستێر).
کە منی بینی، چاک و چۆنی و هەواڵپرسینمان کرد، زۆر دڵخۆشبوو و گوتی: مەلا شەمامە، دەزانیت تۆ فەقێیەکی زۆر بە ئەمەک و بە وەفایت؟ ئێمە لە قوتابخانەکەمان سوێندمان بەسەرت دەخوارد و هەندێ خۆشمان دەویستی، کەچی تۆ بە تەواوی پەیوەندیت بچڕاند و سەردانمان ناکەیتەوە لە قوتابخانە !
گوتم: مامۆستا ڕاستە، حەقتە گلەیی بکەیت.
دوو ساڵ بەر لە ئێستا، پەیوەندیم پێوەکرد، بەوانامەی کۆلێژیەکەمم دەویست، بە تەعدیل شەهادەی ماجستێرەکەم، دیاربوو تۆزێک نیگەران و دڵگران بوو لێم !
دەیگوت: بیستومە تۆوە، گەڕاوی، زۆرم پێ ناخۆشە.
مەلا شەمامەکەی حافیزولقورئان، پەپوولەکەی قوتابخانەکەمان، حەیف وای لێ بەسەرهاتووە !
هەرچەندە هیچ موناقەشەی نەکرد و لەسەر ئەو گۆڕانە فیکرییەی من نەدوا، بەڵام گوتی شەمامە هێشتاش هەر زۆر خۆشم دەوێیت.
مەلایەکی تریشمان هەبوو، مەلا(م.نەغەرانی)، لە پۆلی پێنج، ڕۆژێک پێم گوت: مامۆستا بۆچی ناوی من ناڵێیت کاتێک دەڵێیت دەی تۆ بیخوێنەوە!؟ ئەوەم زۆر پێنا ناخۆشە، کە دەڵێیت دەی تۆ.
خۆ تۆ ناوی هەموو فەقێکان دەهێنیت، تەنها من نەبێت !
من ئەوەم وەک جۆرێک لە سووکایەتی و حیساب بۆ نەکردن وەرگرتبوو.
گوتی: ئاخر تۆ پەپوولەی بەیە. پێکەنی و ئینجا گوتی فەقێی خراپ و تەمەڵ و عەجووڵەکان زۆر زوو ناویان دەزڕێت و ناوەکانیان لەبەر دەکرێت و بەدەر دەکەون، بەڵام فەقێ ئاقڵ و باش و زیرەک و بەدەنگەکانیش هەمیشە درەنگتر، بەیە ببموورە.

بیــر و ڕای” ئەدۆنیس” لەســەر ئیسلام.. ئامادەکردنــی: پشکۆ ناکام

(شاعیر و بیرمەندی ناوداری عەرەب ئەدۆنیس لە
چاوپێکەوتنێکیا لەگەڵ بەشی عەرەبی/بی بی سی ،
دەربارەی ئیسلام گفت و گۆی کردووە و لەبەر گرنگی
قسەکانی ئەو پایەبەرزە بە چاکم زانی بیکەم بە
کوردی و ئەمەش دەقەکەیەتی…)
“”””””””””””””””””””””””””

بی بی سی: بەڕای تۆ ئیسلام و عەرەب بەرەو کوێ ئەڕۆن؟
ئەدۆنیــس: مــن دەمێکە ووتــومە ئەمەی عەرەب لە قۆنــاغی فەنــا و لەناوچوونا ین ، نەک لە قۆناغی شۆڕش و بونیانان ، ئەمە دەریاچەکین بەرەو ووشک بوون ئەڕوا ، پڕە لە ماسی کە خەریکی یەکتری خواردنن ، یەکێ بە ناوی نەتەوەوە داگیرت ئەکا ، یەکێکی تر بەناوی “ئایین”وە تەکێکیــش بە نــاوی خێڵەوە ئەتکــوژێ..و..بەوجۆرە ، هیــچ ئاســۆیەک لەبەردەمی عەرەبا نیە ، مەگەر تەنیا بە موعجیزەیەک لەم ئاڕاستە مێژوویە دەربچین بەرەو ئاڕاستەیەکی تر ، ئەو ئاڕاستە تازەیە ئەبێ بە یەکجــاری و تەواوەتــی خۆی لەم” چــواردە” ســەدەیە داببڕێ و کۆمەڵگایەکی تازە دروست بکا لەسەر بنەمای یاسا ، لەسەر بنەمای سەربەخۆبوونی ژن ، لەســەر بنەمــای دروســت کردنــی تــاکی ئــازاد و ســەربەخۆ ..نەک لەســـەر بنەمـــای خێڵ و عەشیـــرەت و ئـــایین و تایەفەگەری..و..لەو بابەتانە.

بی بی سی : کەواتە بەڕای تۆ ئیسلام لە گێژاوایە..؟
ئەدۆنیس : بێگومان لە گێژاوایە ..ئیسلام وەک پەیام لەگەڵ مردنی “محمــد” کۆتــایی هــات، ئەمڕۆ ئیسلام وەک” ئایــدۆلۆجیا” ئەجەنگێ ، پەیامەکە نەماوە ، ئیسلام بووە بە ئامرازێک بۆ گەیشتن بە دەسەڵات ،کەواتە پەیامەکە لەگەڵ مردنی پێغەمبەر وەک پەیام کۆتایی هات و یەکسەر بوو بە ئایدۆلۆجیا..بوو بە چەک لە پێناوی دەسەڵاتا..هەر لەیەکەم ناکۆکی دوای پێغەمبەرەوە گۆڕانکاری ئەم ئایینە بۆ چەک و دەسەڵات چوار خەلیفەی دامەزرێنەر بە کوشتن مردن ، ئەبێ لەبیرمان نەچێ چییان بە “ئومەوییەکان” کرد و چییان بە “عەباسییەکان” کرد و چییان لێ هات..!؟ چۆن دەوڵەتی عوسمانی بە چوارسەد ساڵ هاتن وەک

ئەوەی هەموو عەرەب بیابان بە چوارسەد ساڵ حوکمی عەرەبیان کرد .. دەوڵەتێک کە بە هیچ جۆرە ئەرزشی نەبوو ، تورک کێیە..دەوڵەتی عوسمانی چییە…جگە لە کوشتن و تیرۆر و ئیرهاب و زەبر و زەنگ؟ چۆن بیانبەستەوە بە ئیسلامەوە..؟ ئیسلام ئەمڕۆ لە ژێر فەرمانڕەوایی ئەوانایە ، چارەسەر چییە ؟ چارەسەر "ئەزهەر" نییە، هەرگیز.

بی بی سی : ڕەنگە هەبێ بڵێ کە ئیسلام وەک ئایینێک یان سیستەمێک بۆ ژیان هەشتا هەیە و ئەتوانێ بەردەوام بێ ،بەڵام گرفتەکە لە هەبوونی تونڕەویی و ئیسلامی جۆربەجۆرە.

ئەدۆنیس: ئەمە هەشتا میللەت و خەڵین و لەسەردەمی داگیر کردن و دەست بەسەراگرتنا

ئەژین ، چۆن جارێک ووتومە و ئەیڵێمەوە کە نەچووینەتە قۆناغی دروستکردنی کۆمەڵگای مەدەنی لە ووڵاتانی عەرەبیا ، یەک نموونەی کۆمەڵگای مەدەنی عەرەبیم پێ بڵێ!

ئەستا ئەزموونی" تونس" لە ئارایایە ، لەگەڵ ئەوەی ئەو ئەزموونە زۆر گرنگە و ئەبێ پشتی بگیرێ ،لەگەڵ ئەوەشا دەوڵەت ئیسلامییە ، ! ئەمە یانی چی ؟ ئەبێ ئیسلام ببێ بە ئایینی "تاک" نەک ئایینی بۆ کۆمەڵ ، بەبێ ئەوە مەحاڵە هیچ پێشکەوتنێک بکرێ.

کۆمەڵکوژی ئەرمەنەکان .. شاڵاو عەلی

کۆمەڵکوژی بریتییە لە کوشتنی چەندین کەس یان کۆمەڵێ کەسێک بەجارێ . قڕکردنی ئەرمەنەکان کە لە ساڵی 1915 ئەنجامدرا،لەلایەن دەوڵەتی عوسمانی لە گەرمەی جەنگی یەکەمی جیهانی کەزیاتر لەملیۆن و نیوێک ئەرمەنی کوژرا . یەکێک لەسیاسەتە دڕندانەکانی دەوڵەتی عوسمانی کەلەسەردەمی سوڵتان عەبدولحەمیدی دووەم پلانەکانی ئەنوەر پاشا و تەلعەت پاشا و جەمال پاشا و دەزگای هەواڵگری عوسمانییەکان و سوپای حەمیدیە کۆمەڵکوژی ئەرمەنەکان بوو . کۆمەڵکوژی بەرفراوانی ئەرمەنەکان لە ساڵی1915 و 1917 رویدا ، ئیمپراتۆری عوسمانی توشی کۆمەڵێک شکست بوو ، بەتایبەتی شەڕەکانی بەلکان 1912 و 1913 . ترسی لە دڵی سەرکردەکانی ئیتحاد و تەرەقی دروستکرد لەوەی ئەرمەنییەکان لە زێدی خۆیان لە پارێزگاکانی ڕۆژهەڵات بەدوای

سەربەخۆیی بگەڕێن . کەمێک بیانویان نایەوە بە جینۆسایدکردنیان ، بە فەرمانی تەلعەت پاشا لە ساڵانی 1915 و 1916 نزیکەی هەشت سەت هەزار بە ملیۆن و نیوەک ئەرمەنی ڕێپێوانی مەرگ کران لە بیابانەکانی سوریا .

ئەوانەی ڕزگاریان بوو ، بڵاوەیان پێکرا بە ناو ئۆردوگاکان . کۆمەڵکوژییەکە بە چەندین شێواز ئەنجامدرا کە دڕندایەتی تورکەکانی نیشاندەدا و بەشێک لە سەرەک هۆزە کوردەکانیش بەژداربوون لەو کۆمەڵکوژییە . سەرەتا پیاوەکانیان جیادەکردەوە بە هەندێک بیانوی نابەجێ دواتر بە دڕندانەترین شێوە ئەیانکوشتن . پاشان منداڵەکانیان جیادەکردەوە دەست درێژیان دەکردە سەر ئافرەتەکان یان کچەکانیان بەخۆیان ئەبرد بەم شێوەیە ئەرمەنەکان بە دڕندانەترین شێوە کۆمەڵکوژکران کە هیچ تاوانێکیان نەبوو تەنانەت بەشێکی زۆریان دڵسۆزی دەوڵەت بوون و پلەی بەرزیان هەبوو . بەڵام بەهۆی جیاوازی ئاین و نەتەوە بوە هۆی لەناوبردنیان . حکومەتی تورکیا دیپۆرتکردنەوەی ئەرمەنەکانی بە کارێکی ڕەوا داناوە ، زۆرێک لە دەوڵەتەکان دانیان بە جینۆسایدی ئەرمەنەکان داناوە لەم دوایانە ئەمریکاش دانینا بەم جینۆسایدە بەڵام حکومەتی تورکیا پێداگری لە دەکات و دان بە جینۆسایدی ئەرمەنەکان نانێت ، هەموو هەوڵێکیش بەناساندی کۆمەڵکوژییەکە لەلایەن تورکیا ڕێگری لێ دەکرێ ، بەڵام دواجار ئەوە تا ئەبەد پەڵەیەکی ڕەشە بە مێژووی دەوڵەتی عوسمانی . دەوڵەتی تورکیا هەمیشە لەکاتی پاکانەکردن بە مێژووی خۆی کوردەکان دەکاتە سەبەبی ڕەئیسی بە ئەم کارە قێزەونە ، بەڵام ئەوە ڕوونە کە کوردیش یەکێک بووە لە نەتەوە مەزلومەکانی ژێر دەستی تورکەکان ، کە تا ئێستاش بەدەست سیاسەتی ڕەگەز پەرستانەی تورکیا دەناڵێنن.